

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tamara Ravnak

Starejši na trgu delovne sile

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tamara Ravnak

Mentor: doc. dr. Miroljub Ignjatović

Starejši na trgu delovne sile

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem svojemu mentorju doc. dr. Miroljubu Ignjatoviću za vso prizadevnost in strokovno pomoč pri diplomskem delu.

Zahvaljujem se tudi moji družini in najbližjim za moralno podporo in spodbudo skozi vsa leta študija.

Starejši na trgu delovne sile

Staranje prebivalstva prinaša vidne spremembe na trgu delovne sile, v socialnem in zdravstvenem sistemu, v pokojninskem sistemu, ima močan vpliv na ekonomsko in zaposlitveno strukturo družbe. To pa je prisililo državo, da je začela razmišljati o sprejetju novih ukrepov in strategij na področju trga dela, ki bi starejše prebivalstvo spodbudilo k aktivnemu staranju in s tem preprečilo prezgodnje upokojevanje. To diplomsko delo najprej predstavi posledice staranja prebivalstva za trg delovne sile, nato pa se ukvarja s samim položajem starejših na trgu delovne sile, in sicer z delovno aktivnostjo in brezposelnostjo. V nadaljevanju je predstavljena analiza sprejetih ukrepov in strategij, katerih namen je, s pomočjo raznih izobraževanj, usposabljanj, povečati zaposljivost starejših brezposelnih in s tem povečati njihovo konkurenčnost ter izboljšanje delovnih pogojev starejših oseb, ki so še delovno aktivne in cilj je, da to ostanejo čim dlje. Pomembna dokumenta sta »Ukrepi za spodbujanje aktivnega staranja« in »Strategija varstva starejših do leta 2010«. Predstavitvi teh ukrepov sledi njihova analiza, še zlasti je pomembna vključenost starejših oseb v razne programe teh ukrepov. Diplomsko delo se zaključi z analizo stanja starejšega prebivalstva na trgu delovne sile.

KLJUČNE BESEDE: staranje prebivalstva, posledice staranja prebivalstva, ukrepi za spodbujanje aktivnega staranja, položaj starejših na trgu delovne sile.

The elderly in the labour market

Population aging brings enormous changes in the labour market, in social and healthcare system, pension system; it has a strong impact on economic and employment structure of the society. This has forced the country to have started thinking about adopting new policies and strategies in the labour market that would encourage elderly people to active aging, and thus prevent premature retirement. This thesis first presents the effects of aging on the labour market, and then deals with the situation of the elderly in the labour market through employment activity and unemployment. Then follows the analysis of the measures and strategies aimed at enhancing the employability of older unemployed through various education and training programs, thereby enhancing their competitiveness; improving the working conditions of older people who are employed and the aim is that they don't prematurely retire. Important documents are the "Measures to promote active aging" and "Strategy of care for older people by 2010." The presentation of these measures follows their analysis; particularly important is the data about participation of older people in various programs. The thesis is completed by the analysis of the elderly population in the labour market.

KEY WORDS: population ageing, effects of aging on the labour market, measures to promote active aging, situation of the elderly in the labour market.

KAZALO

1	UVOD.....	8
2	DEMOGRAFSKO STARANJE.....	10
2.1	Staranje prebivalstva Slovenije.....	10
2.2	Rodnost.....	11
2.3	Umrljivost – podaljševanje življenja.....	13
2.4	Selitvena gibanja.....	15
3	POSLEDICE STARANJA PREBIVALSTVA.....	17
3.1	Posledice staranja prebivalstva za trg delovne sile.....	18
3.1.1	Zmanjševanje kontingenta delovno sposobnega prebivalstva.....	18
3.1.2	Staranje delovno aktivnega prebivalstva.....	19
3.1.3	Naraščanje števila upokojencev.....	21
4	POLOŽAJ STAREJŠIH NA TRGU DELOVNE SILE.....	23
4.1	Delovna aktivnost starejših.....	23
4.2	Brezposelnost starejših.....	24
5	UKREPI ZA SPODBUJANJE AKTIVNEGA STARANJA.....	26
5.1	Ukrepi, namenjeni starejšim brezposelnim osebam.....	26
5.1.1	Obravnavo starejših brezposelnih oseb.....	26
5.1.2	Programi Aktivne politike zaposlovanja (APZ).....	28
5.2	Ukrepi, namenjeni starejšim zaposlenim osebam.....	29
5.2.1	Izboljševanje delovnih pogojev in zdravja pri delu ter prilagoditev pri delu.....	29
5.2.2	Usposabljanje in izobraževanje starejših delavcev.....	30
5.3	Ukrepi za spreminjanje odnosa delodajalcev ter široke javnosti do starejših oseb – promocija zaposlovanja starejših.....	33
5.4	Dodatni ukrepi za spodbujanje aktivnega staranja.....	35
5.4.1	Spodbujanje osebnega dopolnilnega dela.....	35
5.4.2	Malo delo.....	37
5.4.3	Modernizacija pokojninske zakonodaje.....	38
5.5	Strategija varstva starejših do leta 2010 – solidarnost, sožitje in kakovostno staranje prebivalstva.....	39
6	ANALIZA UKREPOV ZA SPODBUJANJE AKTIVNEGA STARANJA.....	40

6.1	Analiza ukrepov, namenjenih starejšim brezposelnim	40
6.2	Analiza ukrepov, namenjenih starejšim zaposlenim osebam	42
6.3	Analiza ukrepov za spreminjanje odnosa delodajalcev ter široke javnosti do starejših oseb – promocija zaposlovanja starejših	47
6.4	Analiza Strategije varstva starejših do leta 2010 – področje dela in zaposlovanja.....	47
6.5	Analiza stanja zaposlitvene strukture starejših oseb	49
7	SKLEP	51
8	LITERATURA	53

KAZALO SLIK

Slika 2.1: Projekcija populacije Slovenije (od leta 2015 do 2060).....	11
Slika 2.2: Gibanje rodnosti v Sloveniji (od leta 1954 do 2009).....	12
Slika 2.3: Projekcija rodnosti v Sloveniji (od leta 2015 do 2060).....	13
Slika 2.4: Projekcija pričakovanega trajanja življenja po spolu (od leta 2015 do 2060)	15
Slika 2.5: Skupni selitveni prirast (od leta 1995 do 2009).....	16
Slika 2.6: Projekcija letnega selitvenega prirasta (od leta 2015 do 2060).....	17
Slika 4.1: Stopnja brezposelnosti za starostni razred 50–64 let (v %).....	25

KAZALO TABEL

Tabela 2.1: Pričakovano trajanje življenja po spolu (od leta 1986 do 2009).....	14
Tabela 4.1: Stopnja delovne aktivnosti po starostnih razredih (v %)	23
Tabela 4.2: Stopnja delovne aktivnosti po starostnih razredih za moške (v %)	23
Tabela 4.3: Stopnja delovne aktivnosti po starostnih razredih za ženske (v %).....	23
Tabela 4.4: Stopnja brezposelnosti za starostni razred 50–64 let (v %)	25
Tabela 4.5: Stopnja brezposelnosti za starostni razred 50–64 let za moške (v %)	25
Tabela 4.6: Stopnja brezposelnosti za starostni razred 50–64 let za ženske (v %).....	25
Tabela 6.1: Vrste aktivnosti oz. programov APZ, ki vključujejo starejše brezposelne osebe	42
Tabela 6.2: Izboljšanje delovnih pogojev in zdravja pri delu ter prilagoditev pri delu	44
Tabela 6.3: Programi usposabljanja in izobraževanja, v katerega se vključujejo tudi starejši zaposleni	46
Tabela 6.4: Ukrepi za spreminjanje odnosa delodajalcev in široke javnosti do starejših	47
Tabela 6.5: Povprečna starost prejemnikov starostnih pokojnin, ki jim je prvič priznana pravica do pokojnine, po splošnih predpisih.....	50
Tabela 6.6: Pregled povprečnega števila in stopnje rasti prejemnikov starostne pokojnine.....	50

1 UVOD

Prvič v zgodovini lahko velika večina evropskih državljanov vse do pozne starosti živi aktivno in zdravo življenje ter je udeležena v družbi. Vendar kombinacija staranja prebivalstva in nizkih stopenj rodnosti prinaša tudi velike gospodarske, proračunske in družbene izzive. Evropa se tako že pripravlja na te izzive in države članice, med njimi tudi Slovenija, že uvajajo reforme pokojninskih sistemov ter razne ukrepe, katerih namen je izboljšanje ravnovesja med poklicnim in družinskim življenjem. Če ne bo še več teh ukrepov in institucionalnih ter političnih sprememb, bodo demografski trendi verjetno znatno spremenili našo družbo, zmanjšali medgeneracijsko solidarnost, od prihodnjih generacij pa se bo zahtevalo še več (Komisija Evropskih skupnosti 2009, 3).

Namen te diplomske naloge je, da ugotovim, kateri ukrepi in spremembe so bili v zadnjem času uporabljeni na področju starejših na trgu delovne sile. Še posebej sem se osredotočila na ukrepe, ki spodbujajo aktivno staranje. Zato sem si zastavila naslednji hipotezi:

H1: Starejše brezposelne osebe lažje pridejo do zaposlitve zaradi ukrepov, ki spodbujajo aktivno staranje.

H2: Ukrepi, ki spodbujajo aktivno staranje, zmanjšujejo predčasno upokojevanje starejših oseb.

Najprej v drugem poglavju predstavim demografsko staranje, kjer se osredotočim na staranje prebivalstva Slovenije, rodnost, umrljivost, podaljševanje življenja in na selitvena gibanja. V tem poglavju prikažem dosedanje podatke za zgoraj omenjene pojme in njihove projekcije vse do leta 2060. V tretjem poglavju bom prikazala posledice staranja prebivalstva, še posebej za trg delovne sile. Dotaknila se bom problemov in posledic staranja delovno aktivnega prebivalstva, naraščanja upokojencev in zmanjšanja kontingenta delovno sposobnega prebivalstva.

Nadaljevala bom s predstavitvijo položaja starejših na trgu delovne sile, še posebej se bom osredotočila na delovno aktivnost starejših in brezposelnost starejših. Predstavila

bom stopnje delovne aktivnosti in stopnje brezposelnosti za starostni razred 50–64 let. Peto poglavje predstavlja pomemben del tega diplomskega dela. V njem bom predstavila ukrepe za spodbujanje aktivnega staranja, ki so bili sprejeti v letu 2010 in Strategijo varstva starejših do leta 2010, ki pa je bila sprejeta leta 2006. Za zaključek bom določene ukrepe tudi analizirala in s pomočjo teh analiz potrdila ali ovrgla hipotezi.

2 DEMOGRAFSKO STARANJE

Staranje prebivalstva je definirano kot povečevanje deleža starega prebivalstva nad neko starostno mejo v celotnem prebivalstvu. Za starostno mejo se običajno jemlje 60. ali 65. leto starosti. S procesom staranja prebivalstva narašča delež starega prebivalstva med celotnim prebivalstvom. V nasprotju s staranjem posameznika je za staranje prebivalstva značilno, da proces ni enosmeren. Prebivalstva se lahko tako starajo kot pomlajujejo. Če se delež starega med celotnim prebivalstvom zmanjšuje, govorimo o pomlajevanju prebivalstva (Malačič 2006, 19).

Zaprto in odprto prebivalstvo sta izraza, ki sta najpogosteje definirana v prostorskem smislu. Vzroki staranja zaprtega prebivalstva so povezani z zniževanjem rodnosti in smrtnosti. Osnovni vzrok je zniževanje rodnosti. Zniževanje smrtnosti do 30. leta starosti prispeva k pomlajevanju prebivalstva. Šele v starostnih razredih nad 30. letom starosti zniževanje smrtnosti prispeva k staranju prebivalstva. V odprtih prebivalstvih so pomembne še migracije oziroma njihova selektivnost po starosti. Neto priseljevanje mladih prispeva k pomlajevanju, neto priseljevanje starih pa k staranju. Zaradi vse večje nagnjenosti mladih k migracijam je pomembnejši njihov vpliv na pomlajevanje prebivalstva.

Projekcije prebivalstva razvitega dela sveta kažejo, da bi ob nadaljevanju sedanje nizke ravni rodnosti in odsotnosti večjih priselitev prišlo čez nekaj desetletij do pretiranega staranja prebivalstva. To pa pomeni, da bi porušeno razmerje med starostnimi kontingenti ogrozilo celotno družbeno in gospodarsko reprodukcijo. V takšnih družbah bi se začelo spodbujanje priseljevanja in/ali rodnosti, kar pa v razvitem svetu do zdaj dolgoročno še ni dalo ugodnih rezultatov. V primeru majhnih narodov pa lahko pretirano staranje prebivalstva ogrozi njihovo narodno identiteto (Malačič 2006, 19–20).

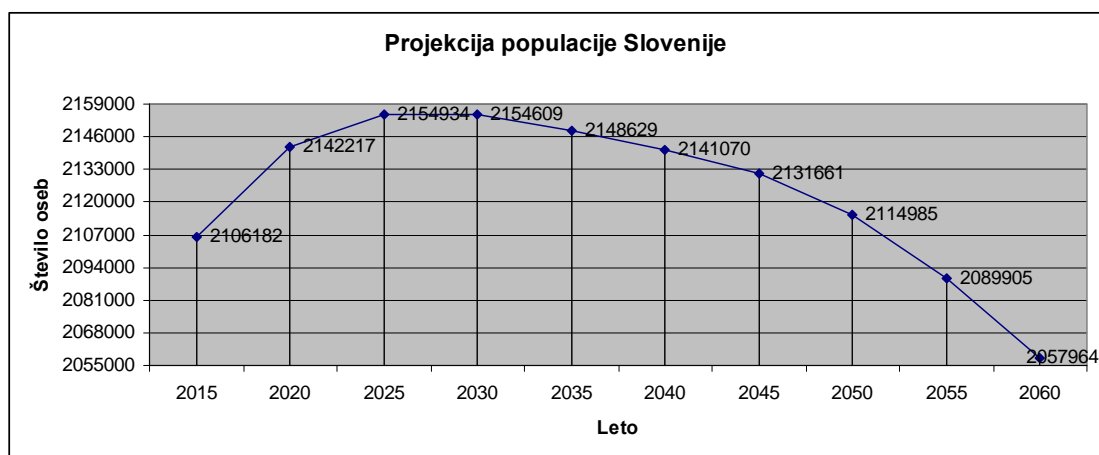
2.1 Staranje prebivalstva Slovenije

Prebivalstvo Slovenije predstavlja okoli štiri odstotke prebivalstva EU-27 in 0,294 odstotka svetovnega prebivalstva. Ta deleža bosta v prihodnosti upadala. V Sloveniji in večinoma tudi v EU-27 prevladujejo nizka smrtnost z dolgim življenjskim

pričakovanjem ob rojstvu ter v višjih starostnih razredih, nizka rodnost, ki je v razmerah nizke smrtnosti povezana s preživetjem velikega deleža živorojenih do visoke starosti, nizek in občasno negativen prirastek prebivalstva in njegovo vse bolj izrazito staranje. Probleme pa predstavljajo znižanje rodnosti pod raven, ki še ohranja enostavno obnavljanje prebivalstva, naraščajoče ali celo pretirano staranje prebivalstva ter občasno negativni naravni prirastek prebivalstva, ki se bo v prihodnjih desetletjih še okrepil. Takšne demografske razmere skupaj s širšimi ekonomskimi in družbenimi razmerami v tej skupini so temelj za pozitivne neto selitve (Malačič 2008a).

Eurostat je objavil projekcije prebivalstva, ki so kaj-če scenariji (glej Sliko 2.1). Njihov cilj je zagotoviti informacije o najbolj verjetni možnosti obsega in strukture prebivalstva v prihodnosti. Te projekcije temeljijo na predpostavkah o celotni rodnosti, pričakovanem trajanju življenja ob rojstvu in neto migracijah.

Slika 2.1: Projekcija populacije Slovenije (od leta 2015 do 2060)

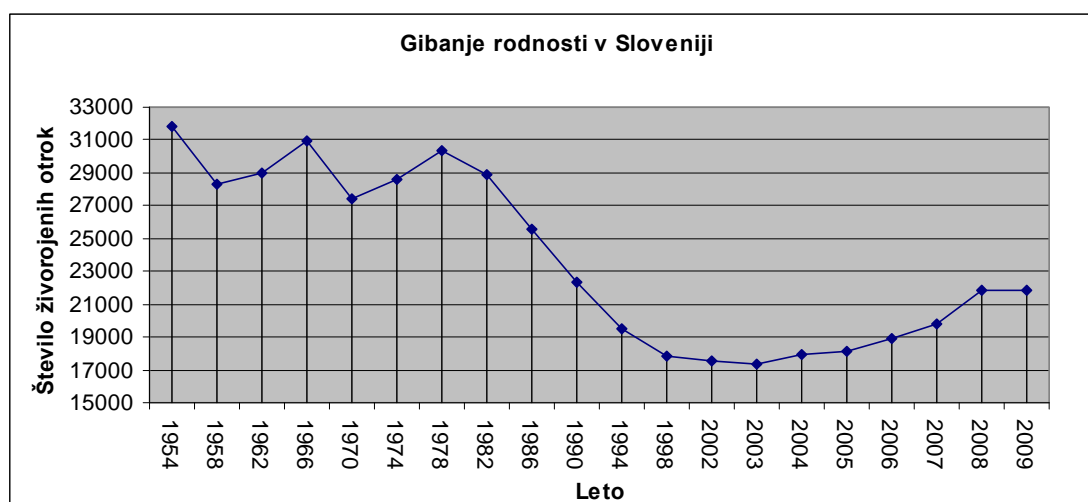

Vir: Eurostat (2011a).

2.2 Rodnost

Rodnost je z vidika problema staranja prebivalstva pomembna predvsem kot vir priliva v aktivno prebivalstvo, ki je producent ekonomske baze za vzdrževanje starega prebivalstva (Kraigher 2003, 3).

Slika 2.2: Gibanje rodnosti v Sloveniji (od leta 1954 do 2009)

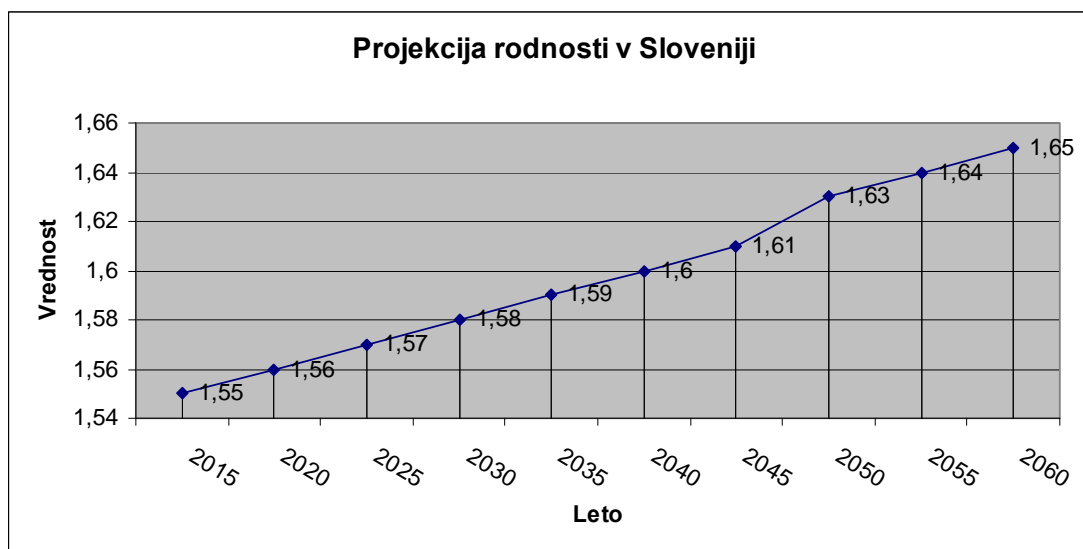

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2011a).

Zniževanje rodnosti v Sloveniji poteka že dobrih 100 let (glej Sliko 2.2). V zadnjih letih 19. stoletja je celotna rodnost znašala 5–6 otrok na žensko. Leta 1980 je vrednost celotne rodnosti padla na 2,1, dvajset let kasneje pa vrednost znaša le 1,2. Odtlej je nekaj let stagnirala, od leta 2004 naprej pa rahlo narašča (Hlebec 2009, 25). Po podatkih SURS-a je imela celotna rodnost v letu 2009 vrednost 1,53, kar pa Slovenijo še vedno uvršča med države z najnižjo rodnostjo v Evropi.

Eurostatove projekcije prebivalstva zajemajo tudi napovedi števila rojstev za Slovenijo (glej Sliko 2.3). Kljub temu da se v nekaterih evropskih državah, tudi v Sloveniji, v zadnjih letih celotna rodnost povečuje, so zaradi nizkih vrednosti končnih potomstev hipoteze o vrednostih celotne rodnosti v prihodnjih desetletjih razmeroma pesimistične. Vse hipoteze sicer predvidevajo povečanje celotne rodnosti, a ne do magične meje 2,1 otroka na žensko (Hlebec 2009, 27). Za Slovenijo se ta vrednost za leto 2050 giblje okoli 1,63 (glej Sliko 2.3).

Slika 2.3: Projekcija rodnosti v Sloveniji (od leta 2015 do 2060)

Vir: Eurostat (2011b).

S staranjem prebivalstva bi lahko prišlo tudi do konfliktov v delitvi družbenega produkta, ko bo starejše prebivalstvo zahtevalo po eni strani svoje pridobljene pravice in po drugi večjo zdravstveno oskrbo, družba pa bi morala tudi vedno več vlagati v mlado prebivalstvo ter v njegovo izobraževanje. Če mlade družine pri tem ne bodo imele pomoči, vsaj posredno preko zaposlitve in višjih plač, če že ne tudi preko neposrednih vlaganj države v mlade generacije, je verjetnost, da bo prišlo do večje oživitve rojstev, odvisna predvsem od bistvene spremembe življenjskih konceptov (Kraigher 2003, 3).

2.3 Umrljivost – podaljševanje življenja

Eden največjih dosežkov moderne dobe je podaljševanje življenja. V 20. stoletju se je v Evropi povprečno trajanje življenja skoraj podvojilo. Te spremembe najbolj ponazori podatek o pričakovanem trajanju življenja ob rojstvu – kazalnik, v katerem je združena umrljivost v vseh starostih (Hlebec 2009, 28). Vrednosti pričakovanega trajanja življenja ob rojstvu od leta 1958 do leta 2009 prikazuje Tabela 2.1.

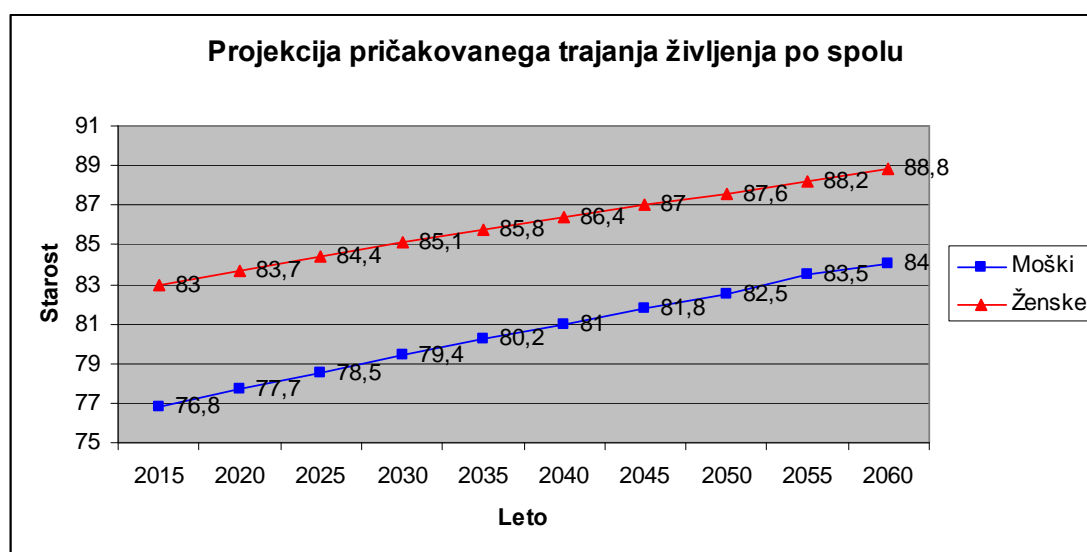
Tabela 2.1: Pričakovano trajanje življenja po spolu (od leta 1986 do 2009)

Leto	Moški starost	–	Ženske starost	–
1986–1987	68,14		76,1	
1987–1988	68,26		76,26	
1988–1989	68,86		76,72	
1989–1990	69,38		77,19	
1990–1991	69,54		77,38	
1991–1992	69,45		77,25	
1992–1993	69,4		77,29	
1993–1994	69,58		77,38	
1994–1995	70,27		77,76	
1995–1996	70,79		78,25	
1996–1997	71,01		78,62	
1997–1998	71,05		78,68	
1998–1999	71,37		78,75	
1999–2000	71,94		79,1	
2000–2001	72,13		79,57	
2001–2002	72,33		79,87	
2002–2003	73,15		80,7	
2003–2004	73,48		81,08	
2004–2005	74,08		81,3	
2005–2006	74,84		81,89	
2007	74,61		81,8	
2008	75,42		82,26	
2009	75,76		82,31	

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2011b).

V Sloveniji naj bi se pričakovano trajanje življenja ob rojstvu s sedanjih 75,76 let za moške in 82,31 let za ženske (leto 2009) podaljšalo na 84 let za moške in na 88,8 let za ženske – do leta 2060 (glej Sliko 2.4). S podaljševanjem življenja se je povečala razlika med umrljivostjo moških in žensk, saj se je umrljivost moških zniževala počasneje od umrljivosti žensk (Hlebec 2009, 30). Načrtovalci hipotez za potrebe Eurostatovih projekcij prebivalstva menijo, da se bo v Sloveniji razlika med pričakovanim trajanjem življenja moških in žensk s sedanjih 6,55 let do leta 2050 znižala na 5,1 let. Razlika naj bi se zmanjšala zaradi hitrejšega zniževanja umrljivosti moških.

Slika 2.4: Projekcija pričakovanega trajanja življenja po spolu (od leta 2015 do 2060)

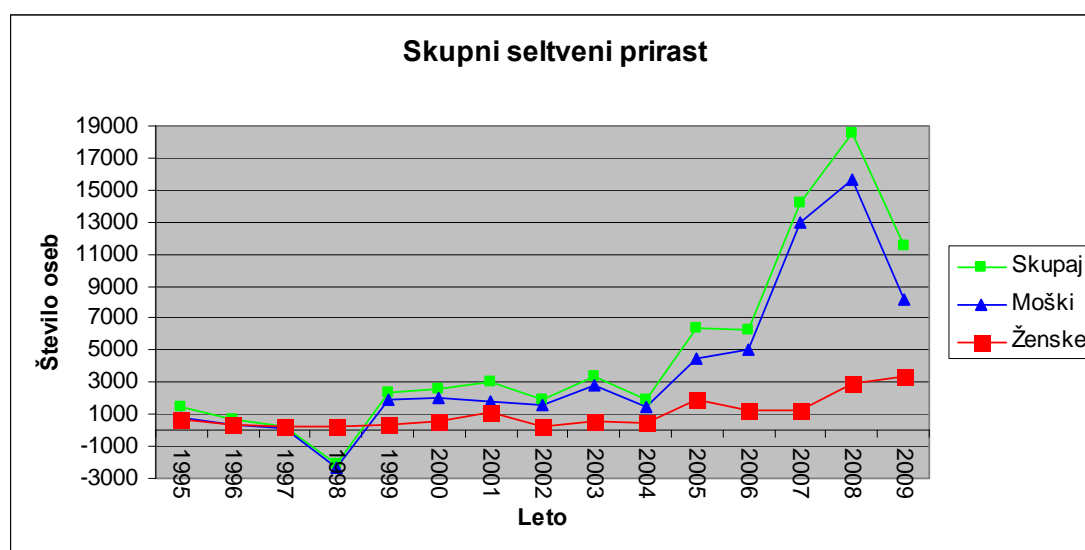
Vir: Eurostat (2011b).

2.4 Selitvena gibanja

Med 20. stoletjem in tudi v sedanjosti je Evropa žarišče meddržavnih selitvenih gibanj. Do konca sedemdesetih let se je iz večine evropskih držav mnogo več ljudi odselilo kot pa priselilo. Šele v sedemdesetih letih, ko je vse več evropskih držav končalo demografski prehod in s tem izčrpalo svoje odseljske potenciale, so se države postopoma spreminjale iz pretežno odseljskih v pretežno priseljske (Hlebec 2009, 31).

Velikost selitvenega prirasta (razlika med številom priseljenih in številom odseljenih ljudi) se je spreminjala skladno z gospodarskim razvojem oziroma možnostmi zaposlovanja v Sloveniji (Hlebec 2009, 32). Te vrednosti so prikazane v Sliki 2.5.

Slika 2.5: Skupni selitveni prirast (od leta 1995 do 2009)

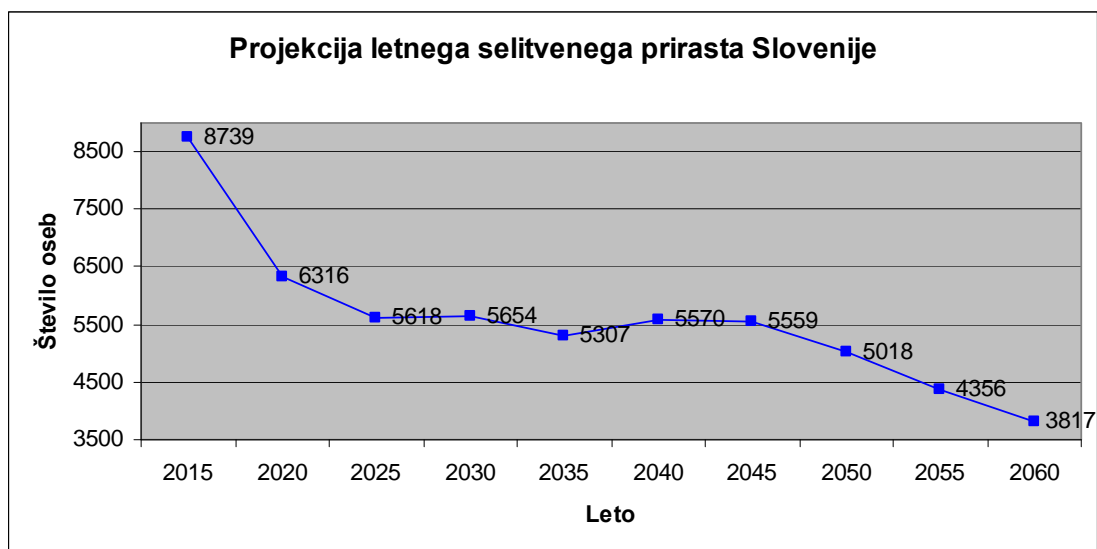

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2011c).

Na obseg selitvenega prirasta vplivajo predvsem ekonomski pa tudi politični razlogi. Z ekonomskega vidika so pomembna neskladja med ponudbo in povpraševanjem na trgu dela v posameznih državah ter razlike v dohodkih, delovnih in življenjskih razmerah ter možnostih poklicnega razvoja. Lahko predvidevamo, da bo Slovenija, kot trenutno najbolj razvita od držav v tranziciji, še naprej privlačevala delovno silo iz manj razvitih držav; najprej predvsem južno- in vzhodnoevropskih, kasneje morda tudi iz bolj oddaljenih držav. Po drugi strani pa je slovenski trg delovne sile majhen in praviloma nezadostno strukturiran. Slovenska ponudba delovnih mest bo še naprej premajhna ali ne dovolj stimulatívna za določene specifične domače poklicne profile, zato bo poleg priseljevanja tujih delavcev v Slovenijo vedno prisotno tudi zaposlovanje slovenskih državljanov na tujih trgih (Kraigher 2003, 3–4).

Po raziskavah Eurostata (glej Sliko 2.6) bo letni selitveni prirast Slovenije po predvidevanjih do leta 2060 v prvih letih znašal okoli 8.740 oseb letno (leto 2015), nato pa se bo postopoma zmanjševal. Tako se bo leta 2020 znižal na okoli 6.000 oseb letno, leta 2030 bo znašal okoli 5.600 oseb, leta 2040 okoli 5.570 oseb, leta 2050 okoli 5.000 oseb in leta 2060 napovedujejo okoli 3.800 oseb.

Slika 2.6: Projekcija letnega selitvenega prirasta (od leta 2015 do 2060)

Vir: Eurostat (2011b).

3 POSLEDICE STARANJA PREBIVALSTVA

Demografski trendi staranja bodo imeli močan vpliv na ekonomsko in zaposlitveno strukturo družbe, posledice pa se bodo pokazale na različnih ravneh družbe. Seveda ima problematika posledic staranja tako velike razsežnosti, da nekaterih posledic niti ne moremo predvideti in se bodo zgodile nepričakovano. Vsekakor se s povečanjem deleža starejših oseb kritično spreminja zdravstveni status populacij razvitega sveta, kar pa vse pomembno vpliva na zagotavljanje dolgotrajne oskrbe, zdravstvene preventive, terapije itd.; spreminja se prehod iz delovno aktivnega obdobja v upokojitev (vse bolj postopen); politično že danes razvite države postajajo gerontokracije¹, staranje in posledice staranja bodo nedvomno zaznamovale znanstvene discipline; že sedaj očiten učinek staranja populacije je mogoče zaznati tudi na trgu dela, v smeri zmanjševanja aktivnega dela populacije in sprememb v starostni strukturi delovne sile (Dimovski in Žnidaršič 2007, 7).

Ekonomske probleme v zvezi s staranjem prebivalstva lahko tako delimo v dve veliki skupini: po eni strani bo zahtevalo večje število starih in zelo starih ljudi večje izdatke za pokojnine ter zdravstveno in socialno varstvo in nego starejših; po drugi strani pa

¹ Politična struktura, kjer so voditelji bistveno starejši od večine odrasle populacije; politična moč se veča s starostjo.

se, glede na pričakovano zmanjšano število delovno sposobnega prebivalstva, postavljata problema zadostne gospodarske rasti in ustrezne delitve, ki bi omogočali kritje teh povečanih stroškov. Zadostno gospodarsko rast bo ob zmanjšanem razmerju števila delovno aktivnih na vzdrževanega prebivalca možno doseči le ob povečani produktivnosti, v odvisnosti od obsega in strukture investicij ne samo v fizični, temveč predvsem tudi v t. i. izobrazbeni in socialni kapital. Povečani izdatki, s katerimi bi po eni strani starejšim omogočali normalen življenjski standard in bi bili po drugi strani hkrati tudi spodbuda za gospodarsko rast s povpraševalne strani, pa ne bi smeli zavirati spodbude na ponudbeni strani (Kraigher 2003, 6).

3.1 Posledice staranja prebivalstva za trg delovne sile

Kot že omenjeno, staranje prebivalstva vpliva na ekonomsko aktivnost starejših in na trg delovne sile. Posledice so lahko trojne:

- zmanjšuje se kontingent delovno sposobnega prebivalstva in posledično tudi število aktivnega prebivalstva;
- delovno aktivno prebivalstvo se stara;
- povečuje se število upokojencev (Svetlik in drugi 2002, 375).

3.1.1 Zmanjševanje kontingenta delovno sposobnega prebivalstva

Prebivalstvo v delovno sposobnem življenjskem obdobju je starostni kontingent, iz katerega se rekrutirajo aktivni oziroma delovno aktivni, ki ustvarjalno prispevajo k družbenemu proizvodu. Mednarodna organizacija dela pravi, da so to prebivalci, stari 15 let in več, vendar v Sloveniji običajno štejemo med delovno sposobno prebivalstvo osebe v starosti 15 do 65 let (Svetlik in drugi 2002, 375).

Spremembe starostne strukture prebivalstva in demografski dejavniki, ki jih povzročajo, pomembno vplivajo na gospodarski razvoj in rast proizvodnje. Novejša empirična raziskovanja kažejo, da so ekonomisti ta vpliv zanemarjali in celo podcenjevali, ker ga niso dobro razumeli. Staranje prebivalstva povzroča spremembe razmerij med pomembnimi starostnimi kontingenti in s tem spremembe razmerij med aktivnim in vzdrževanim prebivalstvom (Malačič 2008b, 795).

Glede na trend zmanjševanja števila mlajšega prebivalstva in napovedano zmanjševanje prebivalstva v delovno sposobni dobi je glavna posledica staranja prebivalstva za ekonomsko aktivnost v Sloveniji upadanje aktivnega prebivalstva. Posledica tega pa je lahko pomanjkanje delovno aktivnega prebivalstva (Šircelj 1998 v Svetlik in drugi 2002, 376).

Kraigher napoveduje, da bo število aktivnih prebivalcev od leta 2010 začelo upadati, brez selitev za približno 0,8 % povprečno letno, ob sedanjem selitvenem prirastu pa nekoliko počasneje, za 0,6 % letno. Močneje se bo začelo zmanjševati po letu 2020: med -0,5 in -1,3 % letno. Upadanje delovno sposobnega prebivalstva bi se upočasnilo šele po letu 2050, ustavilo pa le ob pogoju visoke rodnosti in visokih selitev. Leta 2015 bo prišlo na enega prebivalca v starosti 65 let in več 3,8 prebivalcev v starosti 15–64 let, leta 2020 na okoli 3,2 in leta 2050 na okoli 2 prebivalca v starosti 15–64 let (Kraigher 2003, 6).

Posledica zmanjšanja števila delovno aktivnega prebivalstva pa je zmanjšanje stopnje gospodarske rasti. Napovedi kažejo, da se bo, če se sedanji trendi in politike ne spremenijo, povprečna letna stopnja rasti BDP v EU-25 samodejno zmanjšala na le 1,2 % med letoma 2030 in 2050. Sčasoma se bo morala Evropa vse bolj opirati na povečanje produktivnosti kot glavni vir gospodarske rasti. Starejši delavci bodo vse večji del splošnih virov delovne sile in gospodarske proizvodnje. Kljub temu so v mnogo državah starejši delavci še vedno sorazmerno malo zaposleni zaradi prevelikega števila primerov predčasnega upokojevanja, nezadostnih finančnih spodbud na delovnem mestu, ki jih zagotavljajo davčni in socialni sistemi, ter zaradi neugodnega obravnavanja delavcev različne starosti na delovnem mestu, ki ga zaznamuje zlasti nezadosten dostop do izobraževanja ali celo diskriminacija starejših delavcev (Komisija Evropskih skupnosti 2006, 5).

3.1.2 Staranje delovno aktivnega prebivalstva

Tranzicijske spremembe so v slovenskem gospodarstvu v devetdesetih letih vplivale tudi na spremembo starostne strukture delovno aktivnih. Močno se je opazil upad delovno aktivnih v mlajših starostnih skupinah. Zaradi zmanjšanega zaposlovanja med gospodarsko krizo na začetku in sredi devetdesetih let so bile možnosti

zaposlovanja mladih iskalcev prve zaposlitve brez delovnih izkušenj majhne. Hkrati pa se je izrazito povečalo število delovno aktivnih med 35. in 49. letom starosti. Razlog temu pa je, da je to skupina, ki je ves čas gospodarske krize ostala delovno aktivna in se je deloma dopolnjevala z zaposlovanjem delavcev, ki imajo delovne izkušnje in so bili za delodajalce še vedno dovolj mladi (Svetlik in drugi 2002, 377). Zmanjšal pa se je delež delovno aktivnega prebivalstva, starega nad 55 let. To pa lahko pojasnimo kot posledico starostnega upokojevanja in pogostega predčasnega upokojevanja, kar pa je bilo v začetku devetdesetih let eden od izhodov za številne presežene delavce (Svetlik in drugi 2002, 377).

A vendar starejša delovna sila in daljše aktivno življenje ne pomenita manj produktivne delovne sile. Podatki, ki so na voljo, ne kažejo, da bi bili starejši delavci nujno manj produktivni in manj inovativni. Upadanje telesnih in mentalnih sposobnosti se zgodi pri zelo pozni starosti, je zelo postopno, se med posamezniki močno razlikuje in se lahko omeji s preventivnimi politikami na področju zdravja. Razen tega ga lahko nadomestijo boljša izkušnost teh ljudi, prenovitev organizacije dela ter učinkovitejša uporaba informacijskih in komunikacijskih tehnologij. Prihodnje generacije starejših delavcev bodo lahko dosegle tudi višje ravni izobrazbe, kar bo omejilo nevarnost počasnejšega razširjanja novih tehnologij, ki bi ga lahko povezali s staranjem (Komisija Evropskih skupnosti 2006, 5–6).

Velike sposobnosti tretje generacije ostajajo neizkoriščen človeški kapital na robu sodobne družbe, saj je za moderni socialni sistem značilno protislovje, da so stari ljudje postali s sistemom organizirane solidarnosti pokojninskih in drugih zavarovanj tako samostojni na individualni ravni, kakor niso bili nikdar prej, po drugi strani pa so ti sistemi prezrli mehanizme za vključevanje velikih potencialov tretje generacije v družbeno delitev dela, zaradi česar so stari ljudje danes bolj marginalizirani v družbi, kakor so bili kadar koli doslej. Ker so zaradi rasti deleža starejših socialni sistemi ogroženi in se morajo z naglimi reformami prilagajati stanju, je treba protislovnost odvisne samostojnosti tretje generacije preseči z novo paradigmo soodvisnosti generacij tako pri skrbi za maksimalno avtonomijo kakor pri odvisnosti od družbenih razmer in razpoložljivih dobrin (MDDSZ 2006, 7).

3.1.3 Naraščanje števila upokojencev

Upokojevanje je gotovo najpomembnejši razlog za povečanje števila neaktivnega prebivalstva v starejši življenjski dobi. Obsežno upokojevanje ob relativno nizki starosti je problematično z vidika pasivizacije pomembnega dela delovno aktivnih ljudi. Pogosto so se morali upokojiti za delo še dovolj vitalni ljudje z bogatimi delovnimi izkušnjami, ki so bili pripravljeni aktivno usmerjati osebni in družbeni dohodek. Zgodnje, pogosto neprostoovoljno upokojevanje je pri nekaterih delavcih vzbudilo občutek zavrženosti in brezkoristnosti ter vrsto psiholoških in socialnih travm (Svetlik in drugi 2002, 379).

Število upokojencev se je v Sloveniji močno povečalo v začetnem obdobju tranzicije, ko je s sprostitvijo delovno-pravne zakonodaje v procesu prestrukturiranja izgubilo delo okrog 20 % zaposlenih, ki so se, če je bilo le mogoče, tudi predčasno upokojili. S prvimi spremembami pokojninske zakonodaje leta 1993 se je pospešeno upokojevanje ustavilo, porast dodatnih pokojnin pa je bil v naslednjih letih zaradi predhodnega predčasnega upokojevanja relativno skromen. V začetku 21. stoletja se je število upokojencev relativno močno povečalo predvsem zaradi uvedbe državnih pokojnin (Kraigher 2003, 7).

Delavci prehajajo z upokojitvijo iz statusa delovne aktivnosti v neaktivnost in tako postajajo odvisni od sistema socialne varnosti. Z rastjo števila upokojencev naraščajo potrebe po zagotavljanju sredstev za obveznosti iz pokojninskega zavarovanja in drugih socialnih obveznosti, ki pa vse bolj bremenijo delovno aktivne. Rastoče število upokojencev je privedlo do slabšanja razmerja med delovno aktivnimi in upokojenci (Svetlik in drugi 2002, 379–380).

Osnovni parametri javnih izdatkov za pokojnine so število posameznih vrst upravičencev ter povprečni izdatki za pokojnine in druge prejemke iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja na upravičenca. Na število upokojencev vplivajo seveda demografski faktorji: obseg generacij, ki vstopajo v upokojitev, ter preostalo pričakovano trajanje življenja teh generacij. Lahko pa nekoliko vplivamo na negativne posledice demografskih faktorjev na javne finance s spremembo pravil, ki zadevajo vstopanje v upokojitev in višino denarnih pravic iz pokojninskega in invalidskega

zavarovanja. S pokojninsko reformo, katere rezultat je po večletni razpravi novi zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, sprejet decembra 1999 z veljavnostjo od 1. 1. 2000, se postopoma podaljšujeta zavarovalna doba in najnižja starost, potrebni za normalno upokojitev, ter znižuje višina denarnih pravic. S sistemom bonitet se spodbuja čim kasnejše starostno upokojevanje, bodoče zmanjšanje denarnih pravic pa naj bi nadomestilo zavarovanje v okviru II. in III. stebra, ki nista vključena v javne finance (Kraigher 2003, 7).

Javni izdatki pokojninskega in invalidskega zavarovanja so leta 2001 predstavljali 12,8 % bruto domačega proizvoda. Izračunane projekcije možnega razpona deleža izdatkov pokojninskega in invalidskega zavarovanja v bruto domačem proizvodu Slovenije do leta 2050 pa kažejo, da delež BDP za pokojninsko in invalidsko zavarovanje v primeru visokega selitvenega prirasta, visoke stopnje zaposlenosti ter relativno močnih znižanj stopnje upokojenosti in povprečne višine pravic v razmerju do produktivnosti v bodoče ne bi presegel niti 14 %. V relativno najneugodnejši kombinaciji visokega življenjskega pričakovanja, nizkih selitev, nizke stopnje zaposlenosti in relativno manjšega znižanja stopnje upokojenosti in povprečne višine pravic v razmerju do produktivnosti pa bi se ta delež konstantno povečeval in po letu 2040 presegel 20 % (Dimovski in Žnidaršič 2007, 8).

Podobno je bil, s pomočjo mednarodnih podatkov o višini zdravstvenih stroškov na prebivalca v odvisnosti od starosti, izraženih kot delež bruto domačega proizvoda na prebivalca, ocenjen tudi možen razvoj deleža bruto domačega proizvoda, namenjenega za javne izdatke v zdravstvu (Kraigher 2003, 9). Projekcija deleža javnih izdatkov za zdravstvo v bruto domačem proizvodu – ob predpostavki nespremenjenega obsega pravic iz zdravstvenega zavarovanja, kaže, da bi se skupni javni izdatki za zdravstvo povečali, v najboljšem primeru, na preko 9 % po letu 2030, v primeru povečanih izdatkov in neugodnega demografskega razvoja pa bi se približali 12 % (Dimovski in Žnidaršič 2007, 9).

4 POLOŽAJ STAREJŠIH NA TRGU DELOVNE SILE

Demografski trendi in ekonomski procesi niso vplivali samo na razmerje med ekonomsko aktivnostjo in neaktivnostjo starejših, temveč tudi na položaj starejših, ki so še vedno na trgu delovne sile (Svetlik in drugi 2002, 380).

4.1 Delovna aktivnost starejših

V preteklosti je bil zaznan trend počasnega naraščanja aktivnosti in delovne aktivnosti v vseh starostnih razredih nad 45 letom. To pa pomeni, da starejši ostajajo delovno aktivni vse dlje, razvoj politike poznejšega upokojevanja pa bo prispevala k še večjemu številu starejših, ekonomsko aktivnih oseb (Svetlik in drugi 2002, 380). To pa je opazno tudi v Tabelah 4.1, 4.2 in 4.3. Tukaj pa je potrebno omeniti, da stopnje delovne aktivnosti po letu 65 neenakomerno upadajo, še zlasti po letu 2007.

Tabela 4.1: Stopnja delovne aktivnosti po starostnih razredih (v %)

Skupaj	2005	2006	2007	2008	2009	2010
50–64 let	47,5	49,1	49,1	49,8	51,6	50,5
65+ let	7,8	7,8	8,8	6,4	7,6	7,3

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2011č).

Tabela 4.2: Stopnja delovne aktivnosti po starostnih razredih za moške (v %)

Moški	2005	2006	2007	2008	2009	2010
50–64 let	56,4	58,3	45,1	58,2	58,5	58,5
65+ let	11,5	11,5	12,1	8,5	10,7	10,5

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2011č).

Tabela 4.3: Stopnja delovne aktivnosti po starostnih razredih za ženske (v %)

Ženske	2005	2006	2007	2008	2009	2010
50–64 let	38,5	39,9	39,6	41,3	44,8	42,5
65+ let	5,6	5,4	6,7	4,9	5,6	5,2

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2011č).

Stopnja zaposlenosti starejših v Sloveniji je ena izmed najnižjih v Evropski uniji. Nizka stopnja zaposlenosti starejših oseb je pogojena tako z relativno zgodnjim upokojevanjem in z visoko strukturno brezposelnostjo, deloma pa tudi zaradi vala zgodnjega upokojevanja v začetku 1990 leta (Kajzer 2007, 11).

Na ravni Evropske unije je bilo opravljenih veliko raziskav o položaju zaposlenih starejših delavcev. Ugotovili so, da sestavljajo precejšen del delovno aktivnih starejših samozaposleni in pomagajoči družinski člani. Starejši delovno aktivni so neenakomerno zaposleni glede na dejavnost. Več jih je zaposlenih v dejavnostih, ki ne doživljajo posebej izrazite rasti – primer je kmetijstvo. Starejši delovno aktivni pogosto zasedajo vodilne položaje ali pa so delavci na preprostih delih, za starejše delavke pa je značilno, da so pogosteje zaposlene kot delavke za enostavnejša dela v storitvenih dejavnostih (Svetlik in drugi 2002, 381).

4.2 Brezposelnost starejših

Starejši delavci so skupina populacije, ki jo organizacije opazno bolj odpuščajo; starejše ženske pa so še bolj ogrožena skupina, saj je v večini evropskih držav njihova delovna doba krajša od moških (Samorodov 1999, 14).

Brezposelnost starejših oseb nekateri smatrajo celo kot diskriminacijo, razen če so prisotni ukrepi na trgu delovne sile, ki izenačijo njihove možnosti za nadaljnjo zaposlitev. Ampak tudi v razvitih tržnih gospodarstvih se znajdejo delavci, ki so, nad določeno starostno mejo, izključeni iz samih statistik o stanju brezposelnosti in nimajo več možnosti prijave na razne zavode za zaposlovanje. To pa samo povečuje namerno izključenost določenih starostnih skupin iz trga delovne sile. Posledica tega pa je, da se ti delavci počutijo izključene iz same družbe.

»Skrita brezposelnost« pa je pojav, ki vpliva na vse večje število starejših oseb, ki enostavno padejo iz trga delovne sile (Samorodov 1999, 14).

Dejavnike, ki vplivajo na odločitev starejše delovne sile o participaciji na trgu delovne sile, lahko razdelimo na štiri kategorije. Prvi dejavnik je povezan z upravičenostjo do pokojnine in s samo višino zneska pokojnine. Posledica tega dejavnika je, da se starejša oseba odloči za prekinitev sodelovanja na trgu delovne sile – preneha biti delovno aktivna oseba. Drugi dejavnik je obvezni pokojninski sistem. Tretji dejavnik vključuje delovne pogoje na delovnem mestu. Četrta in za mnoge najbolj vpliven dejavnik pri odločitvi pa je sama višina plače. Večjo plačo kot ima starejša zaposlena oseba, več je možnosti, da bo ta oseba ostala delovno aktiven član populacije (Samorodov 1999, 14).

V letu 2005 je bila stopnja brezposelnosti starejših kar relativno visoka, in sicer 4,4 %, v naslednjih dveh letih pa se je znižala, in sicer na 3,8 % v letu 2006 ter na 4,2 % v letu 2007 (glej Tabelo 4.4). Stopnja brezposelnosti je leta 2008 začela počasi naraščati iz 3,6 % in z letom 2010 je dosegla 4,9 % stopnjo brezposelnosti (za moške je 5,2 %, za ženske je 4,5 % stopnja brezposelnosti) (glej Tabeli 4.5 in 4.6).

Tabela 4.4: Stopnja brezposelnosti za starostni razred 50–64 let (v %)

Skupaj	2005	2006	2007	2008	2009	2010
50–64 let	4,4	3,8	4,2	3,6	4,2	4,9

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2011č).

Tabela 4.5: Stopnja brezposelnosti za starostni razred 50–64 let za moške (v %)

Moški	2005	2006	2007	2008	2009	2010
50–64 let	5,1	3,5	3,7	3,3	4,7	5,2

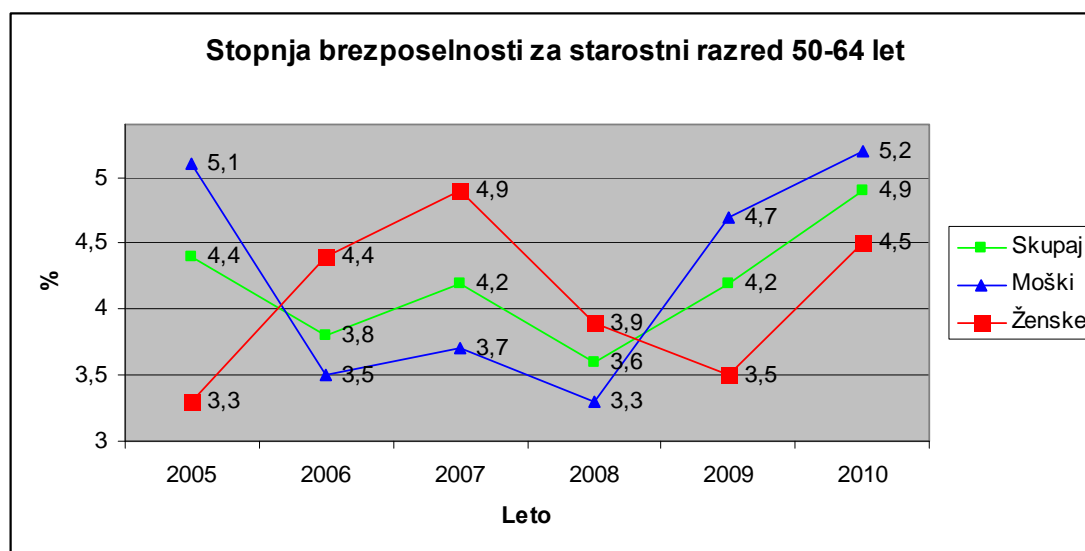
Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2011č).

Tabela 4.6: Stopnja brezposelnosti za starostni razred 50–64 let za ženske (v %)

Ženske	2005	2006	2007	2008	2009	2010
50–64 let	3,3	4,4	4,9	3,9	3,5	4,5

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2011č).

Slika 4.1: Stopnja brezposelnosti za starostni razred 50–64 let (v %)

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2011č).

Med brezposelnimi osebami, starimi nad 45 let, se je v tem obdobju zniževal delež oseb s I., II. in III. stopnjo izobrazbe, delež oseb s IV., V. in VI. stopnjo je več ali

manj stagniral, povečeval pa se je delež brezposelnih oseb, starejših od 45 let s VII. ter VIII. stopnjo izobrazbe. Absolutno gledano je med starejšimi brezposelnimi najvišje število oseb s I. in IV. stopnjo izobrazbe, sledijo osebe s V. stopnjo izobrazbe. Glede na čas brezposelnosti je bilo največje število brezposelnih oseb, starih nad 45 let, brezposelnih do 6 mesecev oziroma med 1–2 leti, nato se s trajanjem brezposelnosti število brezposelnih zmanjšuje (kot tudi prehodi v druge statuse). Iz podatkov je nadalje razvidno, da se je v obdobju 2005–2008 konstantno zviševalo število brezposelnih oseb, starih nad 45 let, s statutom delovnega invalida II. in III. kategorije (MDDSZ 2010, 9).

5 UKREPI ZA SPODBUJANJE AKTIVNEGA STARANJA

Staranje prebivalstva je prineslo določene spremembe na trgu delovne sile. Zato je neizbežno, da se začnejo uvajati ukrepi, ki bi izboljšali aktivnejše staranje in s tem kasnejši odhod s trga dela.

Spodbujanje aktivnega staranja zahteva kompleksen in multidimenzionalen pristop, ki mora biti čimbolj usmerjen v preventivne dejavnosti. To pa pomeni prilagajanje življenjskih navad prebivalcev dejstvu, da živimo dlje, imamo več resursov in smo boljšega zdravja kakor kadar koli prej (Šlebinger in drugi 2006, 77).

Osnovni namen in cilj ukrepov spodbujanja aktivnega staranja predstavlja dvig povprečne stopnje zaposlenosti starejših oseb v starostni skupini od 55 do 64 let v letu 2013 na 43,5 %, kar tudi predstavlja približevanje Lizbonskemu cilju 50 % povprečne stopnje zaposlenosti starejših (MDDSZ 2010, 5).

5.1 Ukrepi, namenjeni starejšim brezposelnim osebam

5.1.1 Obravnava starejših brezposelnih oseb

Cilj tega ukrepa je torej izboljšanje obravnave starejših brezposelnih oseb v okviru ZRSZ.

Kot ključne aktivnosti dobre prakse obravnave starejših brezposelnih oseb so izpostavljene:

- kvaliteten prvi svetovalni intervju – poznavanje potreb stranke, poznavanje, kaj stranka zmore in zna;
- po potrebi timske obravnave – tudi timi s centri za socialno delo;
- smiselno vključevanje v ukrepe Aktivne politike zaposlovanja (APZ) – v javna dela pretežno vključene starejše osebe;
- obravnava pri zdravniku svetovalcu za tiste z zdravstvenimi težavami;
- posebej pomembno je tesno sodelovanje svetovalcev zaposlitve, poklicnih svetovalcev in rehabilitacijskih svetovalcev ter svetovalcev s področja aktivne politike zaposlovanja;
- celoten postopek dela v zvezi z napotovanjem – obveščanje preko SMS, napotovanje preverjenih iskalcev zaposlitve, predizbori;
- stalno usposabljanje svetovalcev, predvsem za ravnanje v specifičnih primerih (MDDSZ 2010, 10).

S starejšimi nad 50 let se dela enako intenzivno ter na podoben način kot z mlajšimi, poleg tega pa se jim enakovredno ponudi tudi sodelovanje na predizborih za prosta delovna mesta, ki jih izvajajo uradi za delo skupaj z delodajalci. Pri tem je poudarjena možnost koriščenja ukrepov, ki so namenjena prav tej populaciji. Pri javnih delih predstavljajo prednostno ciljno skupino, skupaj z ženskami. Na ta način je možno tudi premagovati odpor delodajalcev pri zaposlovanju starejše delovne sile in poudariti njihove prednosti v izkušnjah, stabilnosti, odgovornosti. Pri tem je značilno, da:

- So starejši delavci pripravljeni sprejeti kakršnokoli delo, sami si največkrat poiščejo delodajalce, imajo specifične in iskane delovne izkušnje, delovne navade, zaradi katerih hitreje prepričajo delodajalca, so zanesljivi, odgovorni, sprejmejo tudi manj plačana dela, težje prosijo za socialno pomoč in se nelagodno počutijo v evidenci BO (vrednote).
- So delodajalci poleg ustaljenih oblik posredovanja, z namenom lažjega in hitrejšega izbora delovne sile, zainteresirani opraviti zaposlitvene razgovore v UD in kandidatom predstaviti podjetje in delovna mesta. Tako se na eni strani delodajalcem dodatno pomaga v postopku iskanja ustreznih delavcev (pomaga voditi razgovore, izbirati kandidate, predlagati program APZ, če je smiselno,

delodajalca informirati o funkcioniranju Zavoda, delovne sile, statističnih podatkih idr.) in na drugi strani brezposelnim (pomaga pri predstavljanju brezposelne osebe delodajalcu, iskanju in predstavitvi njenih veščin in prednosti, zmožnosti in pripravljenosti za ponujeno delo – še posebej pomembno pri starejših kandidatih) (MDDSZ 2010, 10).

Pripravljenost za spremembe v postopkih obravnave in nasploh vseh aktivnosti ter vsakodnevno prilagajanje trgu dela je zato ob posredovanju delavcev, še posebej starejših, nujno. Pri tem je vsekakor pomembno tudi, da imajo svetovalci zaposlitve sprejemljivo število strank in tako več časa za ustrezno poznavanje, izbor in napotitev kandidatov (MDDSZ 2010, 10).

5.1.2 Programi Aktivne politike zaposlovanja (APZ)

Cilj tega ukrepa je povečevanje števila vključenih brezposelnih oseb starejših od 45 let.

Kratek opis posameznih programov:

1. Program *Javna dela*, kjer beležimo največje število vključenih starejših oseb, je program, ki je namenjen aktiviranju brezposelnih oseb, njihovi socializaciji – socialni vključenosti, ohranitvi ali razvoju delovnih sposobnosti in spodbujanju razvoja novih delovnih mest.
2. *Subvencionirane zaposlitve* – program je namenjen spodbujanju delodajalcev za zaposlovanje težje zaposljivih skupin brezposelnih, praviloma je pogoj trajanje zaposlitev vsaj eno leto.
3. *Subvencionirane samozaposlitve* – program je namenjen spodbujanju samozaposlovanja brezposelnih oseb, ki po usposabljanju želijo uresničiti podjetniško idejo in se samozaposliti. Samozaposlitev se subvencionira v enkratnem znesku, ki trenutno znaša 4.500,00 EUR.
4. *Pomoč pri iskanju zaposlitve* so programi, ki potekajo v obliki delavnic, seminarjev, poglobljenih obravnav posameznikov in zastopništev pri delodajalcih, zaposlitvenih klubov itd. in so namenjeni pridobivanju veščin

iskanja zaposlitve, informiranju o trgu dela, motiviranju, pomagajo pri opredeljevanju zaposlitvenega cilja ter pri poklicnem razvoju kariere.

5. *Institucionalno usposabljanje* – gre za tečaje, predavanja, seminarje in druge krajše oblike usposabljanja za pridobivanje dodatnega ali poglobljanje pridobljenega znanja, spretnosti in zmožnosti, priznavanje neformalnega znanja. Še posebej so te aktivnosti namenjene pridobivanju dodatnih znanj, spretnosti in zmožnosti za opravljanje poklicev, po katerih je zaznati potrebe na trgu dela.
6. *Uvajanje v delo pri delodajalcu* zajema delovni preizkus in usposabljanje na delovnem mestu. Gre za izvajanje predvsem praktičnih programov usposabljanja pri delodajalcih, z namenom pridobitve potrebnih praktičnih znanj za opravljanje dela. Tudi v okviru praktičnega usposabljanja se spodbuja zlasti usposabljanje za bolj iskane poklice.
7. *Ostale aktivnosti* predstavljajo aktivnosti oziroma programe usposabljanja in izobraževanja, v katere se v veliki meri vključujejo predvsem mlajše osebe (npr. formalno izobraževanje). Po podatkih za leto 2008 je bilo v »ostale programe« vključenih kar 14.945 oseb, od tega zgolj 1,7 % starejših (MDDSZ 2010, 11–12).

5.2 Ukrepi, namenjeni starejšim zaposlenim osebam

5.2.1 Izboljševanje delovnih pogojev in zdravja pri delu ter prilagoditev pri delu

Cilj tega ukrepa je povečevanje osveščenosti o pomenu zdravega in varnega delovnega okolja, še posebej za starejše delavce.

Ukrepi, namenjeni izboljševanju delovnih pogojev in zdravja pri delu ter prilagoditev pri delu, so izjemnega pomena za to, da bo več ljudi dočakalo starost zdravih in sposobnih ter da intelektualno, duhovno in fizično še prispevajo k družbi. Splošno izboljšanje delovnih razmer vodi v večjo trajnost delovnih mest, kar lahko med drugim preprečuje tudi zgodnje odhajanje s trga dela (MDDSZ 2010, 13).

Ukrepi Slovenije na področju izboljševanja delovnih pogojev so usmerjeni v izvajanje resolucije, in sicer:

- obvladovanje tradicionalno pojavljajočih se tveganj in nevarnosti pri delu;
- obvladovanje tveganj v izkustveno posebej tveganih dejavnostih;
- zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu pri malih delodajalcih;
- obvladovanje tveganj pri posameznih kategorijah delavcev (npr.: starejši delavci –stres);
- vzpostavitev in razvijanje dobre varnostne prakse, spodbude za doslednejše izvajanje ukrepov za varnost in zdravje pri delu;
- rehabilitacija zdravja – uvedba delnih zaposlitev ter rehabilitacije za višjo delovno sposobnost;
- ukrepi in aktivnosti promocije zdravja na delovnem mestu ter osveščanje prebivalstva, delodajalcev in dela, zagotavljanje ustrezne pozornosti starejši invalidni populaciji (MDDSZ 2010, 13–14).

5.2.2 Usposabljanje in izobraževanje starejših delavcev

Cilj tega ukrepa je večja usposobljenost in konkurenčnost starejših zaposlenih.

Ukrepi usposabljanja in izobraževanja Ministrstva za šolstvo in šport

Na področju MŠŠ potekajo naslednji projekti, ki bi jih lahko šteli za delni prispevek k strategiji aktivnega staranja (programi UŽU ter javni računalniški program) v letih 2008, 2009 in 2010:

- Izobraževanje po programu Most do izobrazbe – namenjen je manj izobraženim odraslim, ki imajo do deset let šolanja in se želijo izobraževati naprej, za premostitev težav, kot so: pomanjkanje motivacije, učnih tehnik, komunikacijskih spretnosti ipd. Cilj programa je pridobivanje temeljnega znanja in spretnosti, socialnih spretnosti, usposabljanje za vseživljenjsko učenje in aktivno državljanstvo.
- Izobraževanje po programu Izzivi podeželja – namenjen je manj izobraženim odraslim (deset ali manj let šolanja), pretežno prebivalcem podeželja, za pridobitev temeljnih spretnosti in novih znanj za izboljšanje ekonomskega in socialnega položaja na podeželju ter za izvajanje dejavnosti na podeželju (osebno dopolnilno delo ali dopolnilne dejavnosti na kmetiji).

- Izvajanje javno-veljavnega izobraževalnega programa Računalniška pismenost za odrasle – namenjen je zaposlenim odraslim, predvsem tistim z osnovnimi in nižjimi poklicnimi kvalifikacijami, v starostni skupini od 25 do 64 let. Temeljni namen programa je popularizirati in spodbuditi splošno računalniško pismenost med odraslimi, omogočiti vsem kar najboljše uporabljati osebni računalnik in spoznati prednosti njegove uporabe ter ponuditi osnovno računalniško usposabljanje, ki bo omogočilo aktivno vlogo v informacijski družbi vsem, ne glede na starost ali doseženo izobrazbo (MDDSZ 2010, 17–18).

Ukrepi usposabljanja in izobraževanja Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve

Ukrepi usposabljanja in izobraževanja so namenjeni spodbujanju razvoja človeških virov v podjetjih, zviševanju izobrazbene strukture in usposobljenosti zaposlenih z namenom ohranjanja zaposlitev, izboljšanja prilagodljivosti in povečanju zaposlitvenih možnosti.

Kratek opis posameznih programov:

1. *Znanje uresničuje sanje* – namen tega programa je povečanje zaposljivosti z dvigom izobrazbenega nivoja, usposobljenosti in temeljnih veščin (ključnih kompetenc) za zaposlene osebe, prednostno za ciljne skupine zaposlenih oseb, ki jim grozi izguba zaposlitve. Skozi program se bodo lahko osebe, ki imajo do vključno V. stopnje izobrazbe in so v rednem delovnem razmerju pri gospodarskih družbah in pri samostojnih podjetnikih, ki so registrirani po zakonu o gospodarskih družbah, na podlagi javnega razpisa prijavile za sofinanciranje programov izobraževanja ali usposabljanja, pri čemer bodo ob izpolnjevanju pogojev pridobile pravico do sofinanciranja stroškov programa (npr. kotizacije ipd.), na ta način se omogoči dodatna potrebna usposobljenost in temeljne veščine zaposlenim, ki jim omogočijo ohraniti zaposlitev in večjo konkurenčnost na trgu dela.
2. *Zakon o delnem povračilu nadomestila plače določa, da se morajo delavci, napoteni na začasno čakanje, usposablјati vsaj 20 % časa, ko so na začasnem čakanju na delo* – to je ukrep, ki je namenjen usposabljanju zaposlenih s

ciljem povečanja zaposljivosti z dvigom nivoja usposobljenosti in temeljnih veščin (ključnih kompetenc) za zaposlene v mikro in malih podjetjih ter zaposlene, ki so vključeni v izvajanje tega zakona. Cilji so:

- dvig nivoja usposobljenosti zaposlenih oziroma preprečitve prehoda neustrezno usposobljenih v odprto brezposelnost;
 - izboljšanje sposobnosti – kompetentnosti zaposlenih za prilagajanje razmeram na trgu dela;
 - prilagodljivost podjetij v času gospodarske krize;
 - povečanje zaposlitvenih možnosti.
3. *Izobraževanje in usposabljanje za konkurenčnost in zaposljivost* predstavlja povečanje zaposljivosti z dvigom izobrazbenega nivoja, usposobljenosti in temeljnih veščin (ključnih kompetenc) za zaposlene; in sicer po eni strani za najvišje izobražen kader oz. ključen kader za zagotavljanje konkurenčnosti v gospodarstvu, po drugi strani pa za ciljne skupine, ki jim grozi izguba zaposlitve. Cilj programa je spodbujanje razvoja človeških virov v podjetjih, zviševanje izobrazbene strukture in usposobljenosti zaposlenih z namenom ohranjanja zaposlitev in preprečevanja prehoda neustrezno usposobljenih in/ali presežnih delavcev v odprto brezposelnost, izboljšati prilagodljivost zaposlenih, povečanje zaposlitvenih možnosti zaposlenih.
4. *Usposabljanje za večjo zaposljivost* (tudi program 2) je program, ki omogoča sofinanciranje upravičenih stroškov aktivnosti za izvedbo programov usposabljanja pri vlagatelju; in sicer upravičenih stroškov, ki so nastali z vključitvijo zaposlenih oseb v programe usposabljanja.
5. *Spodbujanje hitrejšega prilagajanja podjetij in zaposlenih z »Job rotation« in »Mentorskimi shemami«.*
- *Mentorske sheme* so zasnovane kot program s poudarkom na izmenjavi in prenosu znanja, spretnosti, izkušenj med zaposlenimi. Poseben poudarek je namenjen tudi medgeneracijskemu prenosu znanja, kompetenc in informacij. V tem okviru so predvidene aktivnosti, ki bodo uvajale inovativne pristope prenosa znanj in pospeševanja razvoja novih zaposlitvenih možnosti, kot so mentorske, inštruktorske sheme, coaching, medgeneracijske mentorske sheme ipd. Mentorji, usposobljeni pri izvajalcih s priznano usposobljenostjo izvajanja usposabljanj mentorjev,

po naprej izdelanem programu uvajajo novozaposlene na delovno mesto, jim predstavijo podjetje, splošno organizacijo, način dela ter jih uvedejo v sam delovni proces, da lahko novozaposleni čim prej samostojno opravljajo delo.

Cilj programa je podjetjem in njihovim zaposlenim omogočiti sistematično izvajanje uvajanja novozaposlenih. V kolikor podjetja še nimajo izdelanih načrtov izvajanja mentorstva v okviru mentorskih shem, se s tem programom spodbuja podjetja k izdelavi takšnih načrtov, prav tako pa tudi k sistematičnemu pristopu uvajanja novozaposlenih v delovni proces.

- »*Job rotation*« je ukrep, katerega namen je razvijanje in nadgrajevanje profesionalnih veščin zaposlenih v podjetjih ter sočasno usposabljanje brezposelnih, ki nadomestijo zaposlene v podjetju v času njihove odsotnosti. Osnovni namen projekta Krožno zaposlovanje je omogočiti podjetjem neprekinjen delovni proces v času, ko zaposleni zaradi usposabljanja ali izobraževanja začasno zapustijo svoje delovno mesto. Zaposlenega, ki se izobražuje ali usposablja, nadomesti brezposelna oseba, ki je ustrezno usposobljena ali v fazi pridobivanja ustreznih veščin, kar omogoča takojšen začetek delovanja v delovnem procesu podjetja. S tovrstnim pristopom ostane raven zaposlenih v podjetju na taki ravni, da ne prihaja do izpada delovnega procesa, kar podjetju omogoča nemoteno in konkurenčno delovanje. Na drugi strani brezposelne osebe izboljšajo svoja znanja, spretnosti in kompetence ter si tako povečajo svojo zaposljivost (MDDSZ 2010, 18–21).

5.3 Ukrepi za spreminjanje odnosa delodajalcev ter široke javnosti do starejših oseb – promocija zaposlovanja starejših

Velik razpon dokazov kaže, da delodajalci neradi obdržijo ali zaposlijo starejše delavce. Eden izmed razlogov za zaskrbljenost je, še zlasti za zaposlovanje, da starejši delavci ne bodo delali v podjetju tako dolgo kot mlajši delavci. Takšna zaskrbljenost pogosto ni upravičena, še zlasti če se zaposluje delavca starega okoli 50 let, saj je lahko njegov mandat daljši od nekoga pri 20 ali 30 letih starosti. A vendar se lahko, za starejše delavce od 50 let, takšna zaskrbljenost pokaže za upravičeno (OECD 2003, 15).

Takšne ovire pa lahko preidejo v starostno diskriminacijo in v nastanek stereotipov o zaposlovanju starejših. Poznamo dva načina, kako reševati te probleme: nekatere države so uvedle zakonodajo, v kateri prepovedujejo starostno diskriminacijo; druge države pa se zanašajo na informativne kampanje, kot je na primer Age Positive campaign v Veliki Britaniji. A vendar so od 2006 v EU države primorane uvesti zakonodajo, s katero prepovedujejo starostno diskriminacijo (OECD 2003, 16).

Aktivnost starejših ima vedno pluse in minuse, vendar ne za vse in vsakogar enako. Javne finance bi z njihovo večjo aktivnostjo pridobile večje prihodke in imele manjše izdatke. Posameznik pa bi imel večji življenjski dohodek, toda manj prostega časa, ki ga pridobi ob vstopu v upokojitev. Delodajalec bi imel manj stroškov pri uvajanju novih delavcev, vendar hkrati večje stroške in dodatne težave pri prilagajanju delovnih razmer starejšim zaposlenim. Tako vidimo, da je aktivnost starejših sicer interes in priložnost za tri strani, toda ne stroški ne koristi niso porazdeljeni enakomerno. Razen javnih financ se posameznik in delodajalec odločata posamično na podlagi pozitivnih in negativnih učinkov, ki bi jih podaljšana aktivnost prinesla za vsakega od njiju (Kidrič 2006, 81).

Eden izmed razlogov, zakaj delodajalci neradi zaposlujejo starejše delavce, je tudi večji strošek in dodatne težave zaradi plačevanja po višjih tarifah (dodatki na delovno dobo ali stalnost). Delodajalci naj bi imeli tudi dodatne stroške s prilagodljivostjo delovnih mest starejšim (Kidrič 2006, 81).

Komunikacijska strategija in operativni načrt Zavoda RS za zaposlovanje za izvedbo promocijske kampanje na področju zaposlovanja starejših

Cilji tega ukrepa so:

- vplivati na osveščenost in stališča delodajalcev, da bi bili bolj naklonjeni zaposlovanju starejših;
- izboljševati samopodobo starejših brezposelnih in zaposlenih, da bi ti lahko prepoznali in poudarili svoje prednosti pri zaposlovanju;
- izboljševanje usposobljenosti zaposlenih na Zavodu, ki neposredno delajo z delodajalci in starejšimi brezposelnimi osebami;

- vplivati na ozaveščenost širše javnosti o razsežnostih problematike/prednostih zaposlovanja starejših oseb v podjetjih ter preprečevanja diskriminacije;
- informacijske kampanje in smernice, namenjene predvsem malim in srednjim podjetjem (MDDSZ 2010, 22).

Izdelava promocijsko–didaktičnega pripomočka »Veseli in ustvarjalni v tretjem življenjskem obdobju« – Andragoški center Slovenije

Temeljni namen aktivnosti je opogumiti starejše odrasle in njihove organizacije za aktivno staranje, še posebej da osvojijo kulturo vseživljenjskega učenja ter kulturo ustvarjalnosti in odgovornosti do samega sebe in skupnosti.

Namen je osveščanje, da je tako na osebni kot na družbeni ravni pomembno ohranjanje znanj, veščin in spretnosti čim dlje v starost, da je pomembno obujanje spečih znanj, še posebej pa posredovanje teh znanj, zlasti redkih znanj ljudskih obrti, veščin in modrosti mlajšim generacijam. S tem se krepi tudi medgeneracijska solidarnost in preprečuje ekonomska logika odpisa starejših, ko se konča njihova karierna pot.

Cilj tega ukrepa je izdelati multimedijski komplet, ki naj bi bil zasnovan tako, da zagotovimo večplastno uporabnost in tako nagovorimo čim širšo paleto ciljnih skupin prebivalstva (MDDSZ 2010, 22).

5.4 Dodatni ukrepi za spodbujanje aktivnega staranja

5.4.1 Spodbujanje osebnega dopolnilnega dela

Osebno dopolnilno delo je v skladu z Zakonom o preprečevanju dela in zaposlovanja na črno, namenjeno posameznikom, ki osebno sami opravljajo dela pomoči v gospodinjstvu in njim podobna dela, nabirajo in prodajajo gozdne sadeže in zelišča ter opravljajo druga manjša dela, pod pogojem, da posebni predpisi ne določajo drugače. Tako lahko na legalen način opravljajo svoje delo na področjih dejavnosti, ki so

določene s podzakonskim aktom, pri čemer pa njihovi letni prihodki ne smejo preseči letnega zneska minimalne plače iz preteklega leta. Če je letni prihodek minimalne letne plače presežen, se taka dejavnost ne more več šteti kot osebno dopolnilno delo, lahko pa se opravlja v drugih statusnih oblikah, kot samostojni podjetnik posameznik ali v eni od oblik gospodarskih družb. Posamezniki morajo izdajati račune in plačujejo davek za opravljeno osebno dopolnilno delo po Zakonu o dohodnini (MDDSZ 2010, 23).

S tem v zvezi pa je treba poudariti, da gre pri osebnem dopolnilnem delu za obliko, ki omogoča opravljanje dejavnosti in ne za delovnopравни status. Oseba, ki opravlja osebno dopolnilno delo, ima namreč svoj delovnopравни in socialni status urejen drugače kot npr. oseba, zaposlena po Zakonu o delovnih razmerjih, kot brezposelna oseba ali upokojenec itd. Z osebnim dopolnilnim delom si posamezniki torej zagotavljajo (dodaten) vir zaslužka, opravljajo pa ga tudi tisti, ki šele začenjajo z neko dejavnostjo in še ne vedo, ali bodo z njo na trgu tudi uspeli (MDDSZ 2010, 23).

Pravilnik o delih, ki se štejejo za osebno dopolnilno delo, ter o postopku priglasitve teh del (Ur. l. RS, št. 30/2002) v prilogi 1 opredeljuje dela, ki se lahko opravljajo kot osebno dopolnilno delo:

1. Dela pomoči v gospodinjstvu in njim podobna dela, nabiranje in prodaja gozdnih sadežev in zelišč ter druga manjša dela:

- občasna pomoč v gospodinjstvu in pomoč pri vzdrževanju stanovanja, hiše, počitniške hiše in podobno ter vzdrževanje pripadajočih zunanjih površin ter delo na kmetiji;
- občasno varstvo otrok in pomoč starejšim, bolnim in invalidom na domu;
- izdelovanje različnih izdelkov, ki jih je možno izdelovati na domu pretežno ročno ali po pretežno tradicionalnih postopkih (spominki, dekorativni predmeti, tradicionalna orodja, posoda, glasbila, sveče, razni drugi galanterijski predmeti in izdelki, predmeti za osebno uporabo itd.) ter prodaja teh izdelkov;
- nabiranje in prodaja gozdnih sadežev in zelišč;
- mletje žita ter žganje apna in oglja na tradicionalen način;

- občasno lokalno vodenje skupin in posameznikov ter prevozi na tradicionalen način.
2. *Izdelovanje izdelkov domače in umetne obrti ter prodaja izdelkov domače in umetne obrti, ki so izdelani iz naslednjih materialov:*
- glina in keramika,
 - steklo,
 - volna, bombaž, lan, konoplja in druga naravna vlakna,
 - šibje, ličje, trsje, slama,
 - les,
 - živila,
 - vosek,
 - naravno usnje,
 - kovina,
 - kamen (MDDSZ 2010, 23).

5.4.2 Malo delo

MDDSZ je pripravilo tudi t. i. Zakon o malem delu, katerega namen je bil poenotiti sistem opravljanja priložnostnega in občasnega dela dijakov, študentov, upokojencev, brezposelnih in neaktivnih ter omogočiti vsem, ki ta dela opravljajo, primerljive pravice iz socialnih zavarovanj in s tem tudi ustrezno varnost na trgu dela (MDDSZ 2010, 24).

Malo delo je bilo v predlogu zakona opredeljeno kot plačano začasno, občasno delo ali trajnejše časovno omejeno delo študentov, dijakov, upokojencev, brezposelnih in neaktivnih oseb v obsegu največ 60 ur v koledarskem mesecu oziroma za študente in dijake največ 720 ur v koledarskem letu, plačilo za opravljanje tega dela pa v koledarskem letu ne sme presegati 6.000 evrov. Predlagana je najnižja urna postavka za opravljeno malo delo v višini 4 evre. Malo delo naj bi ohranilo prožnost, ki ga ima študentsko delo na trgu dela, na podlagi napotnic, z vgrajenimi varovalkami, ki bi preprečevale zlorabe napotnic oziroma omogočale učinkovitejšo izterjavo neplačanih obveznosti delodajalca (MDDSZ 2010, 24).

Novost v predlogu zakona je bila tudi opredelitev dejavnosti posredovanja malega dela kot nepridobitne dejavnosti. Izbor organizacij za posredovanje malega dela bi bil preglednejši kot do zdaj, saj bi bile izbrane na podlagi javnega razpisa, in sicer za največ pet let. Uvedba možnosti za opravljanje malega dela naj bi imela za upokojence pozitivne učinke, saj bi imeli možnost za zakonito opravljanje plačanega dela, ne da bi to vplivalo na njihove že pridobljene pravice iz pokojninskega zavarovanja. Z opravljanjem malega dela bi si upokojenci lahko popravili socialni status ter ohranili delovne in psihofizične sposobnosti (MDDSZ 2010, 24).

Volivci so na referendumu v nedeljo, 10. aprila 2011, zavrnilo Zakon o malem delu. Dr. Ivan Svetlik je ob tem dejal: »Z malim delom smo hoteli dati novo možnost za zaposlovanje, mladim in brezposelnim dati nove pravice, žal ljudje te ponudbe niso prepoznali« (MDDSZ 2011).

5.4.3 Modernizacija pokojninske zakonodaje

Zaradi pričakovanih demografskih gibanj, zlasti po letu 2030, veljavni pokojninski sistem ne bo več zagotavljal dolgoročne vzdržnosti javnih financ. Potrebni bodo ukrepi, prvenstveno na področju povečevanja zaposlenosti (višje stopnje zaposlenosti starejših) ter sistematičnem vlaganju v človeške vire. Med te ukrepe sodijo:

- sprejemanje politik, ki bodo pripomogle k večanju zavarovancev v celotnem prebivalstvu, podaljševanje aktivnega obdobja vsakega posameznika in ohranjanju ustreznega razmerja med aktivno in upokojeno populacijo;
- povečanje spodbud za daljše ostajanje v aktivnosti;
- razširitev pokritosti z obveznim zavarovanjem na občasna in začasna pogodbeno dela;
- spodbujanje večjega vključevanja v dodatno pokojninsko zavarovanje (povečanje vključenosti in višjih vplačil premij);
- transparentnost pokojninskega sistema (razdeliti pravice iz pokojninskega sistema na pravice iz vplačanih prispevkov in pravice, ki so socialne narave in se ne izplačujejo iz plačanih prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje) (MDDSZ 2010, 24).

Tudi ta pokojninska reforma je bila dana na referendum, in sicer 5. junija 2011. Referendum je padel z več kot 70 % glasovanjem proti.

5.5 Strategija varstva starejših do leta 2010 – solidarnost, sožitje in kakovostno staranje prebivalstva

Strategija je odgovor Republike Slovenije na staranje prebivalstva in na evropske zahteve po skrbi za novo solidarnost med generacijami. Osnovni namen je uskladiti in povezati delo pristojnih vladnih resursov z gospodarstvom in civilnim tretjim sektorjem, tako da se povečata solidarnost in kakovost medčloveškega sožitja med tretjo, srednjo in mlado generacijo ter zagotovita kakovostno staranje in oskrba naglo rastočega deleža tretje generacije. Sestavni del strategije je tudi predlog, da posamezna resorna ministrstva, ki so sodelovala pri njenem oblikovanju, pripravijo konkretne akcijske načrte za njeno izvajanje ter za ustanovitev Sveta za solidarno sožitje generacij in za kakovostno staranje prebivalstva v Sloveniji. Svet bo skrbel za uresničevanje strategije v obdobju do leta 2010 ter za izvajanje usklajene in kontinuirane politike na tem področju tudi v naslednjih desetletjih, ko bo postajal problem staranja prebivalstva še bolj pereč. Strateških usmeritev je več, nas pa še posebej zanima področje dela in zaposlovanja (MDDSZ 2006, 3).

Predlog ukrepov politike spodbujanja zaposlovanja in dela starejših oseb:

- spodbujati zaposlovanje starejših s posebnimi davčnimi olajšavami pri dohodnini;
- sistemsko urediti plačano občasno in začasno delo upokojencem;
- omogočiti fleksibilnejše oblike pri zaposlovanju in delu starejših oseb;
- povečati skrb za varstvo in zdravje pri delu starejših delavcev;
- spodbujati zaposlovanje neaktivnih starejših oseb – delovne rezerve;
- vključevati aktivno staranje v kolektivne pogodbe;
- vključevati brezposelne osebe v programe zaposlovanja za pomoč starejšim;
- spodbujati vključevanje starejših delavcev in oseb v vseživljenjsko izobraževanje;
- spodbujati oblikovanje proizvodov in storitev za potrebe starejših;

- pripraviti nacionalni program za aktivno staranje za obdobje od leta 2006 do leta 2010;
- pripraviti izvedbeni program za zaposlovanje starejših oseb za obdobje od leta 2007 do leta 2010 (MDDSZ 2006, 14–15).

Za kakovostno staranje in sožitje z mlajšima generacijama je odločilnega pomena upokojitveni prehod v tretje življenjsko obdobje, k čemur veliko prispevajo primerni tečaji. Tečaje priprave na upokojitev je treba sistematično uvajati po podjetjih in organizacijah v zadnjem obdobju zaposlitve, med upokojenci pa zlasti usposabljanje za sožitje z mlajšima generacijama ter solidarno delitev dobrin in bremen med vsemi tremi generacijami (MDDSZ 2006, 15).

6 ANALIZA UKREPOV ZA SPODBUJANJE AKTIVNEGA STARANJA

6.1 Analiza ukrepov, namenjenih starejšim brezposelnim

Na podlagi podatkov za leto 2007 je bilo največ brezposelnih, starejših od 45 let, vključenih v program »Javna dela (1.404)«, nato sledi program »Pomoč pri načrtovanju poklicne poti in pri iskanju zaposlitve« (skupno 969 oseb, med udeleženci prevladujejo ženske – 626). Sledijo »Programi institucionalnega usposabljanja« (856, od tega 496 žensk), »Delovni preizkus« (376) ter »Formalno izobraževanje« (212, znova večja udeležba žensk). »Klub za iskanje zaposlitve« je pritegnil 205 oseb, od tega večji delež žensk. V program »Spodbujanje novega zaposlovanja starejših« je bilo v letu 2007 vključenih 177 oseb. Skupno je bilo v letu 2007 v ukrepe APZ vključenih 4.607 brezposelnih oseb starejših od 45 let (MDDSZ 2010, 9).

V letu 2008 je bilo znova najvišje število vključenih v program »Javna dela« (1.604), sledi program »Pomoč pri načrtovanju poklicne poti in pri iskanju zaposlitve« (skupno 879 oseb, med udeleženci znova prevladujejo ženske 565). Po vključenosti sledijo »Programi institucionalnega usposabljanja« (835)«. V letu 2008 se je kar 742 oseb vključilo v program »Pomoč pri samozaposlitvi« (prevladujejo moški) ter 482 oseb v program »Spodbujanje zaposlovanja starejših brezposelnih oseb«, 402 osebe so

bile vključene v program »Delovni preizkus«. Sledi udeležnost v programu »Subvencije za samozaposlitev« z zvišanjem udeležencev iz prehodnega leta ter »Usposabljanje na delovnem mestu za leto 2008«. Skupno je bilo v letu 2008 v ukrepe APZ vključenih 6.566 oseb, kar glede na predhodno leto nakazuje na intenzivnejše obravnavanje starejših oseb na trgu dela (MDDSZ 2010, 9).

Glede na starostne razrede brezposelnih nad 45 let je razvidno, da se vključenost v ukrepe po 55 letu zmanjšuje, kar je predvsem razvidno iz programov »Institucionalno izobraževanje«, »Delovni preizkus« in »Pomoč pri samozaposlitvi«, v nasprotju s tem pa se pri starejših od 50 let zviša delež vključenih v »Javna dela« (MDDSZ 2010, 9).

Tabela 6.1: Vrste aktivnosti oz. programov APZ, ki vključujejo starejše brezposelne osebe

Vrsta aktivnosti/programov	Vsi vključeni v 2008	Vključeni starejši v 2008	Delež starejših (v %)	Izplačana sredstva v 2008	Izplačana sredstva za starejše	Cilj: vključitve starejših brezposelnih v 2013
Javna dela	3.936	1.604	40,8	16.817.311,8	6.853.396,4	2.500
Subvencionirane zaposlitve	1.685	1.214	72,0	1.464.569,4	1.055.185,3	2.500
Subvencionirane samozaposlitve	1.599	742	46,4	6.549.080,9	3.039.035,7	1.000
Pomoč pri iskanju zaposlitve (vključuje Klube za iskanje zaposlitev)	5.713	1.101	19,3	1.577.060,1	303.928,4	2.500
Institucionalno usposabljanje	4.702	835	17,8	2.550.746,2	452.971,7	2.000
Uvajanje v delo pri delodajalcih	5.519	820	14,9	5.253.821,6	780.600,4	2.000
Ostale aktivnosti	14.945	250	1,7	2.687.083,2	44.949,5	1.500
Skupaj	38.099	6.566	17,2	36.899.673,1	12.530.067,4	14.000

Vir: ZRSZ v MDDSZ (2010, 11).

Opomba: v vključitvah za leto 2008 niso zajete vključitve v CIPS, svetovanja, tabori za Zoisove štipendiste, testiranja MFBT.

Ocenjuje se, da bo v letu 2013 za ukrepe porabljenih približno 24 mio EUR.

6.2 Analiza ukrepov, namenjenih starejšim zaposlenim osebam

Izboljševanje delovnih pogojev in zdravja pri delu ter prilagoditev pri delu

Splošno zavedanje slovenske družbe o pomenu varnosti in zdravja pri delu je še vedno relativno nizko. Delodajalci in delavci potrebujejo informacije, ki jim bodo pomagale hitreje prepoznati nevarnosti in oblikovati učinkovit odziv nanje. Cilj promocije v tem

okviru predstavlja zvišana splošna raven kulture preventive v Sloveniji, ozaveščeni delodajalci ter ozaveščeni delavci (MDDSZ 2010, 14).

V okviru promocije kulturne preventive se odvijajo trije programi: »Vključevanje varnosti in zdravja pri delu v izobraževanje na vseh ravneh«, »Kampanje varnosti in zdravja pri delu« in »Vzpostavitev sistema certificiranja podjetij na področju varnosti in zdravja pri delu«. Kot je razvidno v tabeli 6.2, se ti trije programi izvajajo v obdobju od leta 2009 do leta 2013. Za program »Vključevanje varnosti in zdravja pri delu v izobraževanje na vseh ravneh« je predvideno letno število vključenih oseb za leto 2010 okoli 16.200 oseb, od tega je število starejših oseb okoli 1.620; za leto 2011 pa se število oseb giblje okoli 50.000, od tega je okoli 5.000 starejših oseb. Razpoložljiva sredstva za obdobje od leta 2009 do 2011 so skupaj 36.000 evrov. Program »Kampanje varnosti in zdravja pri delu« pa predvideva vključevanje okoli 996.000 oseb, od tega 82.000 starejših oseb. Razpoložljiva sredstva za obdobje 2009–2011 pa so 136.100 evrov. Tretji program »Vzpostavitev sistema certificiranja podjetij na področju varnosti in zdravja pri delu« pa predvideva vključevanje okoli 996.000 oseb, od tega 82.000 starejših oseb. Razpoložljiva sredstva za obdobje 2009–2011 pa so 53.600 evrov (MDDSZ 2010, 14).

Tabela 6.2: Izboljšanje delovnih pogojev in zdravja pri delu ter prilagoditev pri delu

Program/aktivnost	Nosilci	Obdobje izvajanja	Razpoložljiva sredstva v obdobju 2009–2011 (v EUR)	Povprečno letno število vključenih oseb (ocena)	Povprečno letno število vključenih starejših oseb (ocena)
Vključevanje varnosti in zdravja pri delu v izobraževanje na vseh ravneh	MDDSZ, MZ, MŠŠ, MVŠZT, ZRSŠ, CPI, ACS, univerze	2009–2013	2009: 12.000; 2010: 12.000; 2011: 12.000; Σ: 36.000	2010: 16.200; 2011: 50.000	2010: 1.620; 2011: 5.000
Kampanje varnosti in zdravja pri delu	MDDSZ, nacionalna mreža, EU-OSHA	2009–2013	2009: 56.378; 2010: 34.161; 2011: 45.561; Σ: 136.100	996.000	82.000
Vzpostavitev sistema certificiranja podjetij na področju varnosti in zdravja pri delu	MDDSZ	2009–2013	2009: 19.600; 2010: 17.000; 2011: 17.000; Σ: 53.600	996.000	82.000

Vir: MDDSZ (2010, 16).

Usposabljanje in izobraževanje

Program »Znanje uresničuje sanje« se izvaja od leta 2009 do 2011. Leta 2010 se je tega programa udeležilo 2.240 oseb v starostni skupini od 40 do 50 let, 856 oseb starih od 50 do 60 let in 11 oseb starejših od 60 let. Leta 2011 (do julija) se je tega programa udeležilo 25 oseb starih od 40 do 50 let, 13 oseb v starostni skupini od 50 do 60 let in 1 oseba starejša od 60 let. Ti podatki kažejo, da se je udeležba starejših oseb drastično znižala v letu 2011 (ZRSZ 2011).

Program »Usposabljanje na delovnem mestu za leto 2009/2010« sta leta 2010 obiskovali 2 osebi stari od 40 do 50 let in 1 oseba stara med 50 in 60 let. Program

»Usposabljanje na delovnem mestu za leto 2010/2011« pa je bil bolj številčno obiskovan. Leta 2010 se je tega programa udeležilo 797 oseb starih med 40 in 50 let, 250 oseb starih med 50 in 60 let ter 4 osebe, ki so bile starejše od 60 let. Do julija 2011 se je programa udeležilo 757 oseb starih med 40 in 50 let, 297 oseb starih med 50 in 60 let ter 3 osebe, ki so starejše od 60 let (ZRSZ 2011).

Programa »Mentorske sheme« se je udeležilo 300 oseb, od tega 120 žensk. Program je uspešno zaključilo vseh 300 oseb. Število udeleženih delodajalcev je bilo 80 in prav toliko mentorjev. Programa »Job rotation« se je udeležilo 120 zaposlenih ter 70 nadomestnih oseb, od tega 50 % žensk (velja za obdobje 2009 in 2010). Program je uspešno zaključilo vseh 70 nadomestnih oseb (MDDSZ 2010, 20–21).

Tabela 6.3: Programi usposabljanja in izobraževanja, v katerega se vključujejo tudi starejši zaposleni

Naziv	Obdobje izvajanja	Razpoložljiva sredstva	Število vključitev	Ocena vključitve starejših obdobju
Znanje uresničuje sanje	2009–2011	7.450.000	12.000	1.200
Interventni zakon – usposabljanje delavcev, ki čakajo na delo	2009–2011	27.450.000	50.000	8.000
Izobraževanje in usposabljanje	2008–2011	8.000.000	20.000	6.000
Usposabljanje za zaposljivost	2009–2011	12.000.000	85.000	25.000
Usposabljanje za zaposljivost 2	2010–2015	36.000.000	Pribl. 40.000	Pribl. 6.000
Spodbujanje hitrejšega prilagajanja podjetij in zaposlenih s krožnim zaposlovanjem in mentorskimi shemami	2010	850.000	<ul style="list-style-type: none"> • 300 (»Mentorske sheme«) • 120 (»Job rotation«) skupaj 420)	<ul style="list-style-type: none"> • »Job rotation« (30%) • »Mentorske sheme« (30%)
Skupaj		91.750.000	182.420	36.820

Vir: MDDSZ (2010, 21).

6.3 Analiza ukrepov za spreminjanje odnosa delodajalcev ter široke javnosti do starejših oseb – promocija zaposlovanja starejših

Tabela 6.4: Ukrepi za spreminjanje odnosa delodajalcev in široke javnosti do starejših

Naziv	Obdobje izvajanja	Razpoložljiva sredstva	Število vključitev	Ocena – vključitve starejših
Komunikacijska strategija in operativni načrt ZRSZ za izvedbo promocijske kampanje na področju zaposlovanja starejših	2010–2011	250.000 EUR (ocena)	Obveščanje širše javnosti (ocena 100.000)	Obveščanje širše javnosti (ocena 100.000)
Veseli in ustvarjalni v tretjem življenjskem obdobju	2010–2011	17.800 EUR	Predvideno 200.000 (TV spoti) ter delavnice	200 prikazov videa v društvih upokojencev
Skupaj		267.800 EUR		

Vir: MDDSZ (2010, 21).

Ukrep »Veseli in ustvarjalni v tretjem življenjskem obdobju« vsebuje multimedijski komplet, katerega del so 6–9 publikacij, 2 tematska video kompleta, okoli 600 video publikacij ter prikazi teh videov na raznih TV-mrežah, razvojnih agencijah, podjetniških centrih, CVZU, izobraževalnih organizacijah za odrasle in društvih upokojencev (MDDSZ 2010, 21).

6.4 Analiza Strategije varstva starejših do leta 2010 – področje dela in zaposlovanja

Realizacije te strategije se je do leta 2007 izvajala predvsem z izdelavo ključnih ukrepov/aktivnosti strategije, še posebej v smislu posebnih programov aktivne politike zaposlovanja in vlaganja v vseživljenjsko učenje. To pa posledično predstavlja višjo zaposljivost in konkurenčnost, izboljšanje delovnih pogojev in prilagodljivosti. Pomembna je bila tudi izdelava promocijskih programov za osveščanje javnosti o položaju starejših oseb na trgu dela. Cilj vseh teh ukrepov je bila izdelava nacionalne Strategije aktivnega staranja s ciljem dviga stopnje zaposlenosti

starejših (55–64 let) in večje vključenosti na trgu dela. Ta cilj je bil do leta 2007 le delno realiziran. Najbolj vidni učinek teh ukrepov je seveda stopnja zaposlenosti v starostni skupini 55–64 let. V letu 2006 je bila ta stopnja 32,6 %, v letu 2007 pa 33,5 %. Kar pa nakazuje na pozitivne rezultate zgoraj naštetih ukrepov (MDDSZ 2009, 6).

V letu 2009 je Vlada RS v akcijskem načrtu za Strategijo izdala pregled predvidenih ukrepov in aktivnosti. Cilj je še vedno ostal povečanje stopnje zaposlenosti starejših oseb. Program subvencioniranega zaposlovanja težje zaposljivih skupin brezposelnih oseb »Zaposli.me« je v letu 2010 vključeval 924 oseb starih med 50 in 60 let ter 13 oseb starejših od 60 let. V letu 2011 (podatki so do julija) je ta program vključeval 435 oseb starih med 50 in 60 let ter 8 oseb starejših nad 60 let. Po akcijskem načrtu se je načrtovalo 1650 vključitev v letu 2010, kar pa po zgoraj navedenih podatkih ni bilo doseženo (ZRSZ 2011).

Naslednji ukrep so subvencije za samozaposlitev. Tukaj je bilo v letu 2010 vključenih 390 oseb starih med 50 in 60 let ter 6 oseb starejših nad 60 let. Potrebno je omeniti, da se ta ukrep nadalje izvaja do leta 2013 in ne samo do leta 2010. V letu 2011 se je tega programa udeležilo 260 oseb starih med 50 in 60 let ter 6 oseb starejših nad 60 let.

Program javnih del prav tako ni omejen samo do leta 2010, ampak se nadaljuje tudi v letu 2011. V letu 2010 je bilo vključenih v ta program 1565 oseb starih med 50 in 60 let, v letu 2011 pa se je vključenost zmanjšala na 871 oseb v isti starostni skupini. Udeležba starejših nad 60 let se je v letu 2011 prav tako zmanjšala iz 113 na 67 oseb. Projekt zaposlovanja dolgotrajno brezposelnih oseb je v letu 2010 vključeval samo 62 oseb starih med 50 in 60 let ter 3 osebe starejše nad 60 let. Po napovedih pa naj bi v letu 2010 ta program vključeval 700 oseb, kar pa se ni uresničilo.

Ukrep spodbujanja zaposlovanja za krajši delovni čas je v letu 2010 vključeval samo 2 osebi stari med 50 in 60 let (ZRSZ 2011).

Zgoraj navedeni podatki za leto 2010 in 2011 ter napovedi vključitev oseb v razne ukrepe, strategije niso usklajeni. To pa pomeni, da so bile napovedi vključevanja starejših (od 50 let naprej) dokaj optimistične, podatki iz Zavoda za zaposlovanje pa kažejo bolj pesimistično sliko.

6.5 Analiza stanja zaposlitvene strukture starejših oseb

Statistični podatki o stopnji brezposelnosti starejših oseb (podatki za osebe stare med 50 in 64 let) kažejo, da je bila v letu 2005 za moške 5,1 %, v letih 2006 in 2007 se je znižala na 3,5 % in na 3,7 %. V letu 2008 se je še bolj znižala, in sicer na 3,3 %, kasneje v letih 2009 in 2010 pa se je zopet povišala, in sicer najprej na 4,7 % ter kasneje na 5,2 % (glej Tabelo 4.5). Struktura stopnje brezposelnosti za isto starostno skupino za ženske pa je bila malo drugačna. Ta je v letu 2005 znašala 3,3 %, kar je najnižja vrednost med leti 2005 in 2010. V letih 2006 in 2007 se je povišala, in sicer na 4,4 % ter na 4,9 %. V letih 2008 in 2009 se je zopet znižala; na 3,9 % za leto 2008 in 3,5 % za leto 2009. V letu 2010 pa se je zopet povišala na 4,5 % (glej Tabelo 4.6). Če pogledamo statistične podatke skupaj, vidimo, da stopnja brezposelnosti od leta 2005 do leta 2009 izmenično pada in narašča, nato pa v letu 2010 naraste na 4,9 % (glej Tabelo 4.5). Iz teh podatkov lahko sklepam, da so bili ukrepi, ki so bili sprejeti pred letom 2009 dokaj uspešni, saj so v nekaterih letih (2006, 2008 – glej Tabelo 4.4) zmanjšali stopnjo brezposelnosti. Tu lahko izpostavim »Strategijo varstva starejših do leta 2010«, ki je bila sprejeta v letu 2006. Iz leta 2009 na 2010 pa je vidno povišanje te stopnje. Iz tega pa lahko sklepam, da tukaj ukrepi niso bili zelo uspešni – to pa so »Ukrepi za spodbujanje aktivnega staranja«. To pa lahko sklepam tudi iz podatkov o predvideni udeležbi programov in dejanski udeležbi programov – ta je bila manjša. Ukrepi za spodbujanje aktivnega staranja, ki so se začeli izvajati v letu 2009, niso prinesli takšnih rezultatov, kot so bili napovedani. A vendar se ti programi še nadaljujejo v letu 2011, nekateri tudi dlje. Lahko rečem, da vpeljava omenjenih ukrepov za spodbujanje aktivnega staranja ni številčno pripomogla k lažji zaposlitvi starejših brezposelnih oseb (poudarek je na Ukrepih za spodbujanje aktivnega staranja).

Pri pregledu statističnih podatkov ZPIZ-a sem ugotovila, da se povprečna starost prejemnikov starostne pokojnine zvišuje tako za moške kot za ženske, in sicer je povprečna starost 60 let in 2 meseca (za leto 2010) (glej Tabelo 6.5), kar pa je zelo pozitivno za trg delovne sile, ker to pomeni, da starejši dlje ostajajo delovno aktivni. Prav tako je stopnja delovne aktivnosti starejših (od 50 do 64 let) od leta 2005 do leta 2009 letno naraščala, od leta 2009 do 2010 pa se je znižala – iz 51,6 % na 50,5 % (glej Tabelo 4.1). Tukaj pa je pomembno poudariti, da se število prejemnikov starostne

pokojnine letno prav tako povečuje (glej Tabelo 6.6); stopnja rasti povprečnega števila prejemnikov starostne pokojnine je tako narasla iz 2,2 za leto 2005 na 4,1 % za leto 2010. Povečanje števila prejemnikov starostne pokojnine lahko razložimo z dejstvom, da se Slovenija sooča s staranjem samega prebivalstva. K povečanju povprečne starosti upokojitve pa pripomorejo tudi ukrepi za spodbujanje aktivnega staranja, ampak še vedno ne v tako veliki razsežnosti, kot bi si država želela.

Tabela 6.5: Povprečna starost prejemnikov starostnih pokojnin, ki jim je prvič priznana pravica do pokojnine, po splošnih predpisih

Leto	Ženske	Moški	Skupaj
2005	57 let, 3 mesecev	61 let, 9 mesecev	59 let, 5 mesecev
2006	57 let, 4 mesecev	61 let, 8 mesecev	59 let, 6 mesecev
2007	57 let, 7 mesecev	61 let, 10 mesecev	59 let, 8 mesecev
2008	57 let, 7 mesecev	61 let, 11 mesecev	59 let, 7 mesecev
2009	58 let, 1 mesec	62 let, 0 mesecev	59 let, 11 mesecev
2010	58 let, 5 mesecev	61 let, 10 mesecev	60 let, 2 meseca

Vir: Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (2011).

Tabela 6.6: Pregled povprečnega števila in stopnje rasti prejemnikov starostne pokojnine

Leto	Povprečno število prejemnikov starostne pokojnine	Stopnja rasti povprečnega števila prejemnikov starostne pokojnine
2005	315.092 oseb	2,2
2006	322.755 oseb	2,4
2007	332.780 oseb	3,1
2008	342.992 oseb	3,1
2009	354.514 oseb	3,4
2010	368.882 oseb	4,1

Vir: Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (2011).

7 SKLEP

V diplomski nalogi sem se ukvarjala s preučevanjem stanja starejših oseb na trgu delovne sile. Še posebej so me zanimali ukrepi, ki spodbujajo aktivno staranje. Moj namen je bil raziskati, ali ti ukrepi pripomorejo k lažjemu zaposlovanju starejših brezposelnih oseb in ali ti ukrepi zmanjšujejo predčasno upokojevanje starejših oseb.

Staranje prebivalstva Slovenije predstavlja enega največjih ekonomskih in socialnih izzivov prihodnosti, predvsem kot velik pritisk na javne finance ter tveganje zmanjševanja rasti življenjskega standarda zaradi možnosti zmanjševanja gospodarske rasti in produktivnosti. Na podlagi razpoložljivih podatkov se bo povečeval delež starejših oseb ter zmanjševal delež oseb v srednjih letih ter mladih, zato je nujno spremeniti vzorec zaposlovanja ter odnos do starejših oseb v družbi (MDDSZ 2010, 1). To pa pomeni, da mora država z ukrepi povečati stopnjo delovne aktivnosti starejših in preprečiti predčasno upokojevanje tega dela populacije.

Problemov staranja prebivalstva se je začela zavedati tudi EU in tako zavzema ta problem pomembno mesto v politikah držav članic. Vsaka država želi po najboljših močeh odgovoriti na izzive staranja, z zagotovitvijo ustreznih pogojev ter s konkretnimi politikami, vključujoč vse relevantne akterje. Razmerje med prejemniki pokojnin in aktivnim delom prebivalstva se naglo znižuje. To pa pomeni izreden pritisk na javne finance, zdravstveno oskrbo ter stroške dolgotrajne oskrbe starejših. Posledice tega pa bi se kazale v višjih prispevkih za socialno varnost in drugih davkih, kar pa bi znižalo življenjski standard prebivalstva (MDDSZ 2010, 1).

Slovenija je v letu 2006 sprejela »Strategijo varstva starejših do leta 2010«, v letu 2010 pa je sprejela še »Ukrepe za spodbujanje aktivnega staranja«. Namen teh ukrepov je izboljšanje situacije starejših na trgu dela, še posebej v smislu dviga stopnje zaposlenosti starejših ob izboljšanih pogojih za njihovo delo, pomemben ukrep je tudi izobraževanje in usposabljanje starejših, da bi postali na trgu dela bolj konkurenčni in zaposljivi. V nekatere ukrepe so bile zajete tudi osebe, ki so starejše od 45 let in ne od 50 let, zaradi povečanja učinkovitosti teh programov, saj je tukaj pomembna pravočasna nadgradnja znanja, ki povečuje konkurenčnost osebe.

Pri analizi teh ukrepov sem ugotovila, da so bile začetne številke vključevanja oseb v te ukrepe dokaj optimistične, saj sem po pridobljenih podatkih videla, da je dejansko število vključenih oseb dosti manjše. Kar pa seveda predstavlja tudi oviro v samem uresničevanju cilja teh ukrepov. A vendar slika ni tako pesimistična. Po pregledu statističnih podatkov o stopnji brezposelnosti sem ugotovila, da so bili ukrepi, sprejeti pred letom 2009, uspešni, saj so v nekaterih letih zmanjšali stopnjo brezposelnosti. V letu 2009 in 2010 pa ti ukrepi niso več prinašali tako uspešnih rezultatov. Potrebno je poudariti, da se nekateri ukrepi še izvajajo v letu 2011 in nekateri se bodo izvajali še do leta 2013. S pomočjo analize teh ukrepov lahko torej ovržem svojo prvo hipotezo, saj vpeljava ukrepov za spodbujanje aktivnega staranja številčno ni prinesla k lažji zaposlitvi starejših brezposelnih oseb.

Analiza statističnih podatkov o povprečni starosti prejemnikov pokojnin in stopnji rasti prejemnikov starostne pokojnine pa je pokazala, da se starost prejemnikov pokojnin povečuje, kar pomeni, da se povečuje starost upokojitve. Posledica tega pa je, da starejše osebe ostajajo delovno aktivne dlje časa. A vendar je tukaj pomembno omeniti, da se prav tako povečuje število prejemnikov starostne pokojnine, kar pa ni presenetljivo, saj je Slovenija ena izmed mnogih držav, ki se srečujejo s staranjem prebivalstva. S pomočjo podatkov, ki sem jih analizirala, pa lahko potrdim svojo drugo hipotezo, saj se predčasno upokojevanje starejših oseb zmanjšuje in k temu pripomorejo tudi ukrepi, ki spodbujajo aktivno staranje.

V zaključku tega diplomskega dela pa moram postaviti določene omejitve svojih analiz. Na stanje delovne aktivnosti starejših oseb in na stanje brezposelnosti starejših oseb vpliva več faktorjev, kot pa je bilo upoštevanih v tej analizi podatkov. Svoje zaključke sem tako črpala iz podatkov, koliko ljudi se je dejansko vključilo v programe teh ukrepov in jih primerjala s stopnjami brezposelnosti starejših oseb ter stopnjami delovne aktivnosti starejših oseb.

8 LITERATURA

1. Dimovski, Vlado in Jana Žnidaršič. 2007. Ekonomski vidiki staranja prebivalstva v Sloveniji: Kako ublažiti posledice s pristopom aktivnega staranja. *Kakovostna starost* 10 (1): 2–15.
2. Eurostat. 2011a. *Population projections*. Dostopno prek: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00002&plugin=1> (2. avgust 2011).
3. --- 2011b. *Assumptions*. Dostopno prek: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=proj_10c2150a&lang=en (3. avgust 2011).
4. Hlebec, Valentina. 2009. *Starejši ljudje v družbi sprememb*. Maribor: Aristej.
5. Kajzer, Alenka. 2007. The problem of ageing and labour market flexibility in Slovenia. *5th International Research Conference on Social Security*. Geneva: International Social Security Association.
6. Kidrič, Dušan. 2006. Spodbude delodajalcem za podaljševanje aktivnosti starejših zaposlenih. *IB revija* 40 (4): 81–82.
7. Komisija Evropskih skupnosti. 2006. *Demografska prihodnost Evrope, kako spremeniti izziv v priložnost*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0571:FIN:SL:PDF> (2. avgust 2011).
8. --- 2009. *Obvladovanje vpliva staranja prebivalstva v EU*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0180:FIN:SL:PDF> (2. avgust 2011).
9. Kraigher, Tomaž. 2003. Vpliv različnih možnosti demografskega razvoja na ekonomsko vzdržnost staranja prebivalstva v Sloveniji. *Statistika kot orodje in vir za kreiranje znanja uporabnikov*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/radenci/referat/KRAIGHER.doc> (2. avgust 2011).
10. Malačič, Janez. 2006. *Demografija: Teorija, analiza, metode in modeli*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

11. --- 2008a. Demografska prihodnost Slovenije in EU *Večer*, 1. oktober. Dostopno prek:
<http://web.vecer.com/portali/vecer/v1/default.asp?kaj=3&id=20081001053656>
16 (2. avgust 2011).
12. --- 2008b. Socialnoekonomske posledice staranja prebivalstva. *Zdravniški vestnik: glasilo Slovenskega zdravniškega vestnika* (77): 793–798.
13. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. 2006. *Strategija varstva starejših*. Dostopno prek:
http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/strategija-SI-starejsi.pdf (4. avgust 2011).
14. --- 2009. *Poročilo o realizaciji nalog Strategije varstva starejših, sprejete za obdobje 2006 do 2010 in Akcijski načrt nalog pristojnih ministrstev do izteka Strategije varstva starejših do leta 2010*. Dostopno prek:
http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/strateg_starejsi_poroc_akc_nacrt.pdf (4. avgust 2011).
15. --- 2010. *Pregled ukrepov za spodbujanje aktivnega staranja*. Dostopno prek:
http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/word/ukrepi_aktivno_staranje_www.doc (4. avgust 2011).
16. --- 2011. *Volilci zavrnilo Zakon o malem delu*. Dostopno prek:
<http://www.mddsz.gov.si/si/splosno/cns/novica/article/1939/6625/d21240622f/>
(3. avgust 2011).
17. OECD. 2003. *Ageing and employment in Europe – a summary of OECD evidence and perspectives*. Dostopno prek:
http://www.ilcfrance.org/realisations/docs/Archives/OECDpaper_22April.pdf
(4. avgust 2011).
18. Samorodov, Alexander. 1999. *Ageing and labour marketrs for older workers*. Dostopno prek:
http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/documents/publication/wcms_120333.pdf (3. avgust 2011).
19. Statistični urad Republike Slovenije. 2011a. *Osnovni podatki o rojenih, Slovenija, letno*. Dostopno prek:
http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05J1002S&ti=&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/30_Rodnost/05_05J10_rojeni_SL/&lang=2
(2. avgust 2011).

20. --- 2011b. *Pričakovano trajanje življenja po spolu, Slovenija, 1960–1961 in od 1986–1987 naprej, letno*. Dostopno prek:
http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05L4002S&ti=&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/32_Umrljivost/20_05L40-trajanje-zivlj/&lang=2 (3. avgust 2011).
21. --- 2011c. *Selitveno gibanje prebivalstva, občine, Slovenija, letno*. Dostopno prek:
http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05I2002S&ti=&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/25_selitveno_gibanje/10_05I20_selitveno_gibanje/&lang=2 (3. avgust 2011).
22. --- 2011č. *Trg dela*. Dostopno prek:
http://www.stat.si/publikacije/pub_statinfl.asp?podrocje=7 (4. avgust 2011).
23. Svetlik, Ivan, Jože Glazer, Alenka Kajzer in Martina Trbanc. 2002. *Politika zaposlovanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
24. Šlebinger, Monika, Ksenija Pušnik in Barbara Bradač. 2006. Pristopi k politiki aktivnega staranja. *IB revija* 40 (4): 74–78.
25. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. 2011. *Programi zaposlovanja*. Dostopno prek:
http://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah/programi_zaposlovanja (3. avgust 2011).
26. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije. 2011. *Mesečni statistični pregled*. Dostopno prek:
<http://www.zpiz.si/wps/wcm/connect/zpiz+internet/zpiz/prvastran/ozavarovanju/statisticnipodatki/statisticni+pregled+2011-07#s12> (5. avgust 2011).